

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ ศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน
กรณีศึกษา พื้นที่เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

โดย นิภาวรรณ วิชัย และคณะ

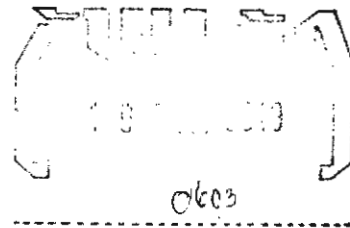
มิถุนายน 2549

สัญญาเลขที่ PDG48N0005

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน
กรณีศึกษาพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

คณะวิจัย

นิภาวรรณ	วิชัย
วิษณุ	เพชรผ่องพันธุ์
เสาวลักษณ์	นาระตะ
จันทร์จิรา	สุตะวงศ์

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
สำนักงานภาค

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถนำกระบวนการนี้ในการแก้ปัญหาคืออื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาช่วยหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่าภาระเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

บทคัดย่อ

สัญญาเลขที่ PDG48N0005
ชื่อโครงการ โครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน
กรณีศึกษาพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ชื่อนักวิจัย นิภาพรรณ วิชัย
คณะวิจัย วิชาญ เพชรผ่องพันธุ์, เสาวลักษณ์ นาระติ๊ะ, จันทริจิรา สุตะวงศ์
ระยะเวลาโครงการ กรกฎาคม 2548 – กุมภาพันธ์ 2549

จากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา พม่า สปป.ลาว เวียดนาม ไทย และ จีนตอนใต้(ยูนนาน) เมื่อประเทศไทยกับประเทศจีนทำข้อตกลงเปิดเขตการค้าเสรี อำเภอเชียงแสน จึงถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนไทย-จีน เป็นประตูการค้าที่มีความสำคัญ เนื่องจาก อำเภอเชียงแสนมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับจีนตอนใต้(ยูนนาน) ทางแม่น้ำโขงได้สะดวก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และเกิดความคึกคักในด้านการค้าการลงทุนในเขตเทศบาลและ บริเวณใกล้เคียง ที่มีผู้คนจากต่างถิ่น ทั้งคนไทยและคนต่างประเทศโดยเฉพาะคนจีนเดินทางเข้ามาทำการค้าธุรกิจ ในเชียงแสนมากขึ้น เกิดธุรกิจใหม่มากขึ้น ปรากฏการณ์นี้จึงมีความ น่าสนใจที่จะต้องศึกษาข้อมูลว่าธุรกิจท้องถิ่นมีสภาพเป็นอย่างไร รวมทั้งต้องการศึกษาว่าคนใน ท้องถิ่นที่เป็นคนเชียงแสนเองในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่ได้รับประโยชน์อะไรบ้าง จากนโยบายการ พัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ชายแดน

ผลการวิจัยพบว่าหลังการทำข้อตกลงเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ได้สองปี มูลค่าการค้า ทางด้านอำเภอเชียงแสนเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากธุรกิจการค้าของกลุ่มนักธุรกิจรายใหญ่ ส่วน ชาวบ้านเวียงเชียงแสนโดยทั่วไปไม่ได้รับประโยชน์จากการค้าขาย เพราะไม่ได้เป็นผู้นำเข้า ส่งออก และไม่ได้เป็นผู้ผลิตสินค้า เมื่อพิจารณาเฉพาะธุรกิจการค้ารายย่อยซึ่งเป็นของชาวเชียงแสน พบว่ามีธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวมีรายได้ลดลงเช่น ร้านขายของที่ระลึก เรือเร็ว รับจ้าง ลามล้อรับจ้าง เกสเฮาส์ ห้องพัก ส่วนธุรกิจรายย่อยที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนคือ ร้านนวดแผนโบราณนั้นเจ้าของกิจการและพนักงานไม่ใช่ชาวเชียงแสน ส่วนธุรกิจการค้าอื่นเช่น ร้านอาหาร รถแท็กซี่แผงลอยขายอาหาร มีการขยายตัว รายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มลูกค้าของร้านเหล่านี้ส่วน ใหญ่เป็นชาวเชียงแสน จึงสรุปว่าหลังจากมีการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน โดยรวมแล้วธุรกิจ การค้าในอำเภอเชียงแสนมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น แต่ชาวเชียงแสนไม่ได้รับผลประโยชน์จาก การค้าชายแดนระหว่างไทย-จีน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน กรณีศึกษาพื้นที่เขตเทศบาล ตำบลเวียงเชียงแสน สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาจากนายบุญส่ง เชื้อเจ็ดตน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน และผู้อำนวยการเสรี สุวรรณเพชร ผู้อำนวยการโรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ สนับสนุนวัสดุ-ครุภัณฑ์ อนุญาตให้ใช้เวลาราชการในการปฏิบัติงานตามโอกาส และอนุญาตให้นักเรียนโรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม ทำโครงการสนับสนุนโครงการฯ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณชาวบ้านเวียงเชียงแสนทุกท่านที่กรุณาให้เสียสละเวลา ให้ข้อมูล ให้กำลังใจในการศึกษา ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุนการวิจัย และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยทุกท่านที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ อำนวยความสะดวก และกำลังใจตลอดมา

นิภาวรรณ วิชัย และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
คำถามในการศึกษา	4
วัตถุประสงค์	4
กลุ่มเป้าหมาย	5
ประเด็นในการศึกษา (กรอบเนื้อหาในการศึกษา)	5
พื้นที่ในการศึกษา	5
วิธีดำเนินการศึกษา	5
ระยะเวลาในการศึกษา	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน	
สภาพทั่วไป	8
ลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งอาณาเขตติดต่อ	8
แผนผังรวมเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน	9
ลักษณะภูมิอากาศ	10
ข้อมูลประชากร	12
ข้อมูลด้านการศึกษา	12
ข้อมูลด้านศาสนา	13
ข้อมูลด้านการคมนาคม	13
ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	14
บทที่ 3 เมืองเชียงแสนในประวัติศาสตร์	
ประวัติศาสตร์เมืองเชียงแสน	17
ความเป็นมาการค้าไทย-จีน ด้านอำเภอเชียงแสน	19
การค้าไทย-จีน ด้านเวียงเชียงแสน(อดีต-ปัจจุบัน)	21

บทที่ 4 การค้าขายแดนไทยกับจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ด้านอำเภอเชียงแสน	
มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้(ยูนนาน) ทางด้านอำเภอเชียงแสน	26
มูลค่าการค้าสินค้า FTA ระหว่างไทยกับจีนตอนใต้(ยูนนาน)	28
การขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขง ด้านอำเภอเชียงแสน	29
สรุป	29
บทที่ 5 เศรษฐกิจเมืองเชียงแสน	31
การค้าขายรายย่อย ผลไม้และสินค้าเบ็ดเตล็ดจากจีน	33
การค้าขายอาหารด้วยรถเข็น แผงลอย ในตอนค่ำ	35
การค้าขายของที่ระลึกในวัดเจดีย์หลวง	36
การประกอบอาชีพสามล้อรับจ้าง	37
การประกอบอาชีพเรือเร็วท่องเที่ยว	39
ธุรกิจบ้านเช่า ห้องพัก ตึกแถว เกสเฮาส์	40
ธุรกิจร้านนวดแผนโบราณ	44
เงื่อนไข/ปัจจัยการเพิ่ม-ลดของการดำเนินธุรกิจในเวียงเชียงแสน	47
บทที่ 6 สรุป	
สรุปผลการศึกษา	48
ข้อเสนอแนะ	55

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

สารบัญแผนที่

หน้าที่

แผนที่กลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ	2
แผนที่เส้นทางการขนส่งสินค้าทางลำนํ้าโขงระหว่างประเทศจีน พม่า ไทย ลาว	3
แผนผังเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน	9

บทที่ 1

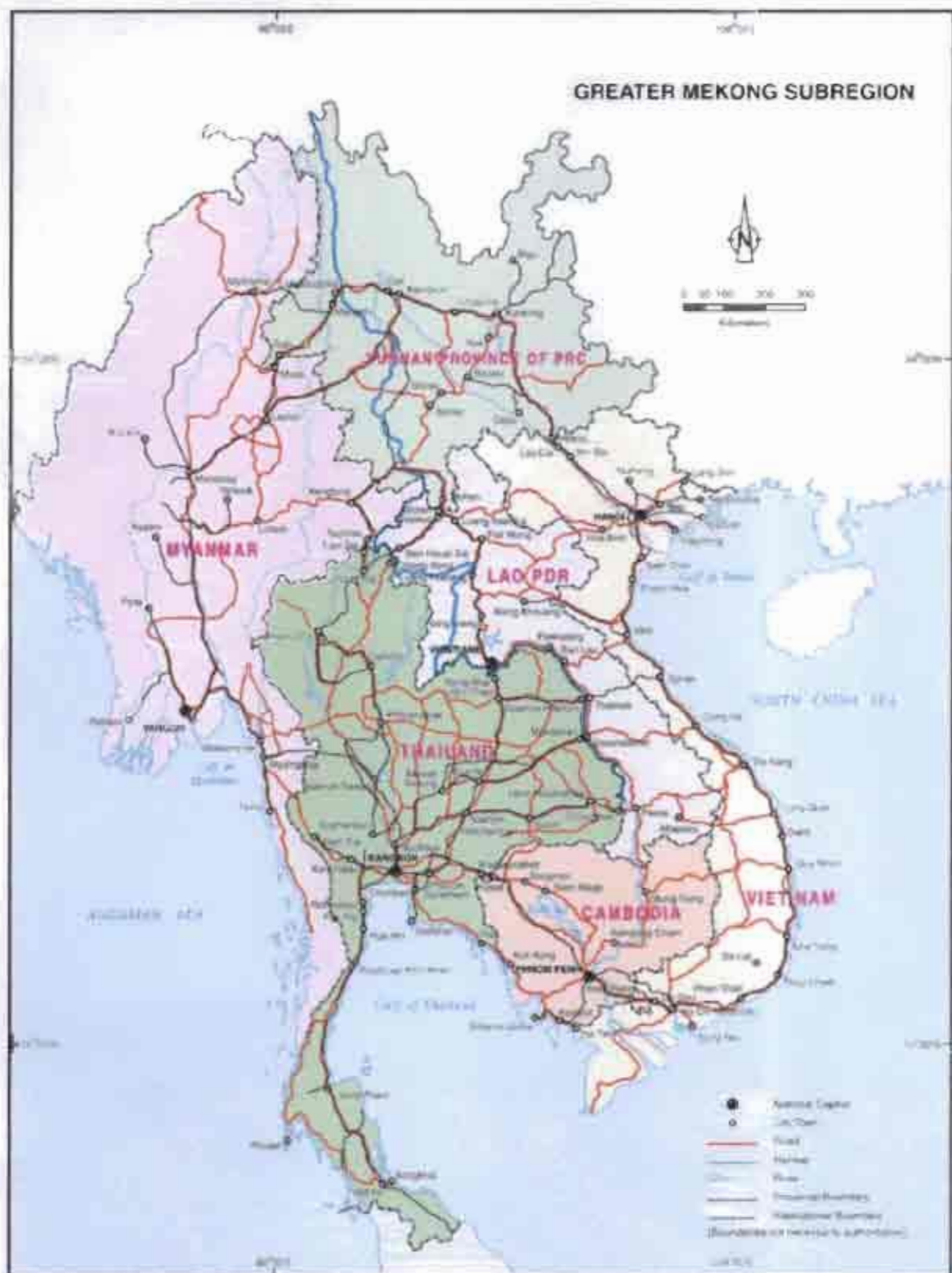
บทนำ

หลักการและเหตุผล

จากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Sub regional - GMS) ได้แก่ กัมพูชา พม่า สปป.ลาว เวียดนาม ไทย และจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) กลยุทธ์ในการพัฒนาเน้นการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการเพื่อให้เกิดการจ้างงานและยกระดับการครองชีพ มีโครงการพัฒนาความร่วมมือ 7 สาขาใหญ่ ได้แก่ สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาพลังงาน สาขาสื่อสารโทรคมนาคม สาขาท่องเที่ยว สาขาการค้าและการลงทุน สาขาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสาขาสังแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นที่สาขาคมนาคมและสาขาพลังงานมากที่สุด (www.nesdb.go.th)

โครงการและนโยบายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ชายแดน ทางตอนเหนือของไทยเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เกิดการประสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อจัดอุปสรรคต่าง ๆ โดยเฉพาะชายแดนจังหวัดเชียงรายเป็นโครงการที่อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ เมืองชายแดนและเมืองรองรับยุทธศาสตร์ระดับอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง มีพื้นที่เป้าหมายสำหรับการพัฒนาที่สำคัญ คือ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ ซึ่งการเดินทางเชื่อมโยงด้านอำเภอแม่สาย เดินทางด้วยรถยนต์ผ่านทางด่านท่าซี้เหล็ก และเข้าเมืองเชียงตุงของประเทศพม่า ก่อนเดินทางเข้าจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ปัจจุบันเส้นทางนี้ยังมีอุปสรรคเนื่องจากถนนยังก่อสร้างไม่เรียบร้อย และมีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย ส่วนการเดินทางด้านอำเภอเชียงของ นั้นต้องลงเรือข้ามฝั่งที่ทำห้วยทรายแล้วจึงเดินทางต่อด้วยรถยนต์ ผ่านเมืองหลวงน้ำทา ก่อนเดินทางเข้าจีนตอนใต้ อุปสรรคสำคัญคือขณะนี้ยังไม่มีทางก่อสร้างสะพานการเดินทางจึงไม่มีความสะดวก ดังนั้นการเดินทางเชื่อมโยงไปจีนตอนใต้ที่สะดวกที่สุดในปัจจุบันคือการเดินทางด้านอำเภอเชียงแสน เนื่องจากอำเภอเชียงแสนนั้นมีความได้เปรียบเชิงสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ทางแม่น้ำโขง ซึ่งมีระยะทางจากเชียงแสนถึงท่าเรือเชียงรุ่ง เพียง 380 กิโลเมตร สามารถส่งสินค้าได้ปริมาณมาก โดยเฉพาะการขนส่งสินค้าประเภทผักและผลไม้ขึ้นการขนส่งทางเรือมีความเหมาะสม สินค้าจะไม่ชื้นและมีความสดมากกว่าการขนส่งด้วยวิธีอื่น

ภาพที่ 1 แผนที่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ

ที่มา: กรมการค้าต่างประเทศ

ภาพที่ 2 เส้นทางขนส่งสินค้าทางลำน้ำโขงระหว่างประเทศจีน พม่า ไทย ลาว

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลจีนตอนใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รูปธรรมของความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่เกิดขึ้นแล้วโดยเฉพาะระหว่างไทย-จีน คือ การได้ทำข้อตกลงเปิดเขตการค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) ลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ทุกรายการระหว่างกันให้เหลือ 0% เริ่มขึ้นในวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ไทย-จีนมีการค้าขายกันมากขึ้น ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในอำเภอเชียงแสน ในระยะ ที่ผ่านมา คือ โครงการพัฒนาต่างๆ ทั้งจากรัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ในฐานะที่เป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดน ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เช่น การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ การเตรียมก่อสร้างท่าเรือพาณิชย์แห่งที่ 2 การก่อสร้างถนน การทำท่อระบายน้ำ การขยายพื้นผิวถนน การติดตั้งสัญญาณไฟจราจร รวมทั้งความคึกคักของการค้าการลงทุนในเขตเทศบาลและบริเวณใกล้เคียง ที่มีผู้คนจากต่างถิ่น ทั้งคนในประเทศและคนต่างประเทศโดยเฉพาะคนจีนเดินทางเข้ามาทำการค้าธุรกิจ ในเชียงแสนมากขึ้น เกิดธุรกิจประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะในเขตเทศบาล ที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจมากขึ้น

การเกิดขึ้นของธุรกิจในท้องถิ่นมีความหลากหลายทั้งธุรกิจเดิมที่ขยายใหญ่ขึ้น เช่น ธุรกิจบ้านเช่า ห้องพัก โรงแรม การก่อสร้างอาคารพาณิชย์ให้เช่า ร้านค้า และธุรกิจใหม่ๆ ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เช่น บริษัทชิปปิง นวดแผนโบราณ รถเข็นแผงลอยขายอาหารตอนค่ำ เป็นต้น ซึ่งธุรกิจประเภทต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสนที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แต่มีข้อน่าสังเกตว่าธุรกิจหลายประเภท เช่น บ้านเช่า ห้องพัก อาคารพาณิชย์ ไม่มีผู้เช่าเป็นบางช่วง ปรากฏการณ์นี้จึงมีความน่าสนใจที่จะต้องศึกษาข้อมูลว่าธุรกิจท้องถิ่นมีสภาพเป็นอย่างไร รวมทั้งต้องการศึกษาว่าคนในท้องถิ่นที่เป็นคนเชียงแสนเอง ในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่ได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ชายแดน

งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีความสนใจศึกษาปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการศึกษาของคนในท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจสภาพการดำเนินธุรกิจประเภทต่างๆ ที่ดำเนินอยู่ และมีฐานข้อมูลที่จะตั้งรับกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

คำถามในการศึกษา

ธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน ดำรงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงอย่างไร หลังจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางธุรกิจท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนหลังจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA)

2. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนเวียงแสนวิทยาคม จังหวัดเชียงราย

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ประกอบการร้านค้า สถานบันเทิง ร้านอาหารโรงแรม ที่พัก ประเภทต่าง ๆ และธุรกิจที่เกิดขึ้นใหม่

ประเด็นในการศึกษา (กรอบเนื้อหาในการศึกษา)

1. การขยายหรือลดกิจการ หรือการค้าบางประเภทที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ศึกษา
2. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเดิมของคนในพื้นที่หลังจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน
3. เยาวชนรุ่นใหม่เข้าใจความหมายหรือการเปลี่ยนแปลงการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงธุรกิจ หรือการค้าต่าง ๆ ภายในพื้นที่ที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาคือพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนได้แก่ บ้านเวียงเหนือ บ้านเวียงใต้บ้านป่าสักหางเวียง บ้านห้วยเกียง ซึ่งเป็นที่ตั้งศูนย์กลางทางการค้าชายแดน

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ และการศึกษาเชิงปริมาณประกอบกันในการเก็บข้อมูล แปรผลแบบร้อยละและแบบพรรณนา เน้นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2548 โรงเรียนเวียงแสนวิทยาคม ซึ่งเป็นชาวเชียงแสน เป็นผู้ทำการศึกษาในรูปแบบของโครงงานสังคมศึกษา ประเภทโครงงานสำรวจ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ และโครงงานศึกษา ค้นคว้า เพื่อศึกษาให้รู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักเรียนผู้ทำโครงงานเกิดความสนใจและต้องการรู้เรื่องราวนั้นอย่างลึกซึ้ง เป็นโครงงานกลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการทำโครงงานดังนี้คือ แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน และนำนักเรียนทุกคนออกสำรวจพื้นที่ที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้นักเรียนคิดหัวข้อโครงงานที่จะทำ แล้วจัดประชุมปรึกษาหารือทำโครงงานเพื่ออธิบายและแนะนำว่านักเรียนแต่ละกลุ่มต้องปฏิบัติอะไร อย่างไร จากนั้นให้นักเรียนทุกกลุ่มช่วยกันระดมความคิดว่าจะศึกษาเอกสารอะไร สัมภาษณ์ใคร คิดเตรียมบทสัมภาษณ์ว่าอย่างไร แล้วเริ่มดำเนินการศึกษา / สัมภาษณ์ เขียนบันทึกการเรียนรู้จากการศึกษา/ สัมภาษณ์

จากนั้นเขียนบทสรุปที่ได้จากการทำโครงการทั้งหมดจัดทำเล่มรายงานโครงการ และนำเสนอเผยแพร่ โดยการจัดนิทรรศการ โดยคณะผู้ศึกษาทำหน้าที่เป็นทีปรีक्षाโครงการ

คณะผู้ศึกษารวบรวมบทสรุปที่ได้จากการทำโครงการของนักเรียนทั้งหมด มารวมกับผล การศึกษาในธุรกิจการค้าบางประเภทไม่เหมาะสมที่จะให้นักเรียนเข้าไปศึกษาด้วยตนเอง เช่น ร้าน นวดแผนโบราณ ร้านคาราโอเกะ คณะผู้ศึกษาซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นจะทำการศึกษาดด้วยตนเองโดย มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ คือ การศึกษาเอกสาร การเดินสำรวจ สัมภาษณ์ กรณีศึกษา การ เสนวนากลุ่ม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และการบันทึกภาพ เพื่อเล่าเรื่อง จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ เรียบเรียงเป็นรายงาน

ระยะเวลาในการศึกษา

ใช้เวลาในการศึกษา 8 เดือน (กรกฎาคม 2548 – กุมภาพันธ์ 2549)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน หลังจาก การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA)
2. องค์กรในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อมูลการ เปลี่ยนแปลง การพัฒนาการค้าของท้องถิ่นและเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาด้านเศรษฐกิจของ ท้องถิ่นต่อไป
3. โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคมได้แนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของ ท้องถิ่นรวมทั้งได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น เพื่อนำไปพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ให้ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาซึ่งเป็นผู้ศึกษาได้กระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเองโดยการเรียนรู้จากโครงการ เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และพัฒนา ท้องถิ่นของตนเองให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางนิภาวรรณ วิชัย

ตำแหน่งหัวหน้าโครงการ

ที่อยู่ 515 ถนนรอบเวียง หมู่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 57150

โทรศัพท์ที่บ้าน 0-5365-1018 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 0-6916-7805

รายชื่อคณะผู้วิจัย

1. นางนิภาวรรณ	วิชัย	ครู อันดับ คศ. 2 โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม
2. นายวิชณุ	เพชรผ่องพันธ์	ครู อันดับ คศ. 2 โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม
3. นางสาวเสาวลักษณ์	นาระดีะ	ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ทะเบียนทรัพย์สิน
สำนักงานเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน.
4. นางสาวจันทร์จิรา	สุตะวงศ์	ผู้ช่วยนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน.

ที่ปรึกษาโครงการ

1. นายบุญส่ง	เชื้อเจ็ดตน	นายกเทศมนตรีตำบลเวียงเชียงแสน
2. นายเสรี	สุวรรณเพชร	ผู้อำนวยการโรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม
3. นายบัญชา	ชัยศิลาบุญ	ประธานสโมสรโรตารีอำเภอเชียงแสน
4. นายชัยวัฒน์	ทวิชัย	ประธานสหกรณ์การเกษตรอำเภอเชียงแสน
5. นายวิชาญ	ทันใจ	สมาชิกสภาเทศบาลเชียงแสน และ
ประธานชมรมรถรับจ้างอำเภอเชียงแสน

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

สภาพทั่วไป

ปัจจุบันเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนตั้งอยู่ในเขตเมืองเชียงแสนโบราณ มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่า วางตัวในแนวทิศเหนือ-ทิศใต้ มีกำแพงเมืองโบราณแบบชั้นเดียวล้อมรอบสามด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ ส่วนทิศตะวันออกติดกับลำน้ำโขง ทางด้านนอกกำแพงมีคูเมืองลึกมากอีกชั้นหนึ่ง คูเมืองที่ล้อมรอบนี้มีน้ำขังเฉพาะในฤดูฝนมีปลาตามธรรมชาติ แต่ในหน้าแล้งน้ำจะแห้ง บนกำแพงเมืองนี้จะมีต้นไม้ลักษณะใหญ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่บริเวณประตูป้าสักจะมีขนาดใหญ่กว่าบริเวณอื่น ๆ และบนกำแพงเมืองหน้าโรงเรียนเวียงแสนวิทยาคม จะมีต้นไม้หลากหลายพันธุ์ขึ้นแทรกต้นสัก เนื่องจากในช่วงปี 2521-2527 โรงเรียนมีการรณรงค์ปลูกป่าคณะครูนำโดยอาจารย์บุญส่ง เชื้อเจ็ดตน จึงให้นักเรียนนำต้นไม้พันธุ์ต่าง ๆ มาปลูกในโรงเรียน รอบรั้วโรงเรียน รวมทั้งบนกำแพงเมือง สภาพของกำแพงเมืองโบราณนี้ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ดีเนื่องจากได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากรอย่างสม่ำเสมอกำแพงเมืองด้านทิศเหนือคงสภาพ ยาว 950 เมตร ด้านทิศใต้ยาว 850 เมตร และด้านทิศตะวันตก ยาว 2,550 เมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2.26 ตารางกิโลเมตร และมีถนนรอบเวียงซึ่งเป็นถนนโบราณล้อมรอบติดกำแพงเมืองทางด้านในทั้งสามด้าน โดยทิศตะวันออกติดกับถนนริมโขง และแม่น้ำโขง

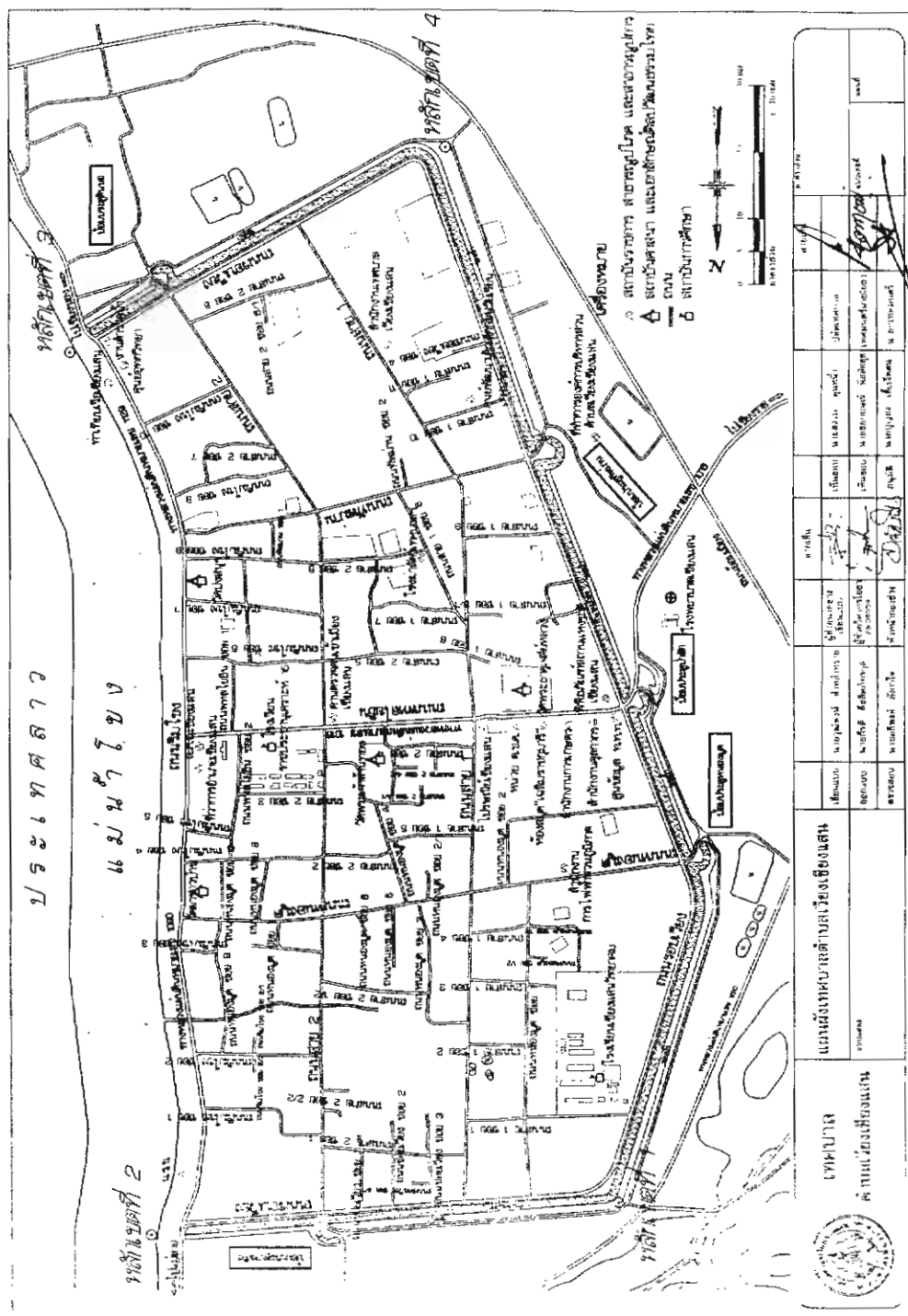
ภายในกำแพงเมืองเชียงแสนมีโบราณสถานประเภทวัดเก่า วัดร้างอยู่หลายแห่ง บางวัดอยู่ในสภาพดีเพราะได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร และมีวัดเก่าโบราณที่มีพระสงฆ์จำพรรษาและใช้ประกอบพิธีทางศาสนาได้แก่ วัดเจติยหลวง วัดพระเจ้าล้านทอง วัดผ้าขาวป่าน และวัดปงสนุก

ลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งอาณาเขตติดต่อ

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบขนาดเล็ก ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ระหว่างคอยจอมกิตติกับคอยจัน แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเวียงเหนือ และบ้านเวียงใต้ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านห้วยเกียง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านป้าสักหางเวียง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำโขง และประเทศลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านจอมกิตติ

ภาพที่ 3 แผนผังเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศในเทศบาลตำบลเวียงเวียงแสน ตามข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา มีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 24.6 องศาเซลเซียส ปีหนึ่งมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนมีนาคม-พฤษภาคม ฤดูฝนตั้งแต่เดือนมิถุนายน-ตุลาคม และฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ในฤดูร้อนอากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนมาก ฤดูหนาวอากาศหนาวเย็น ตอนเช้ามีสายหมอกและน้ำค้าง

ภัยธรรมชาติ

ในด้านภัยธรรมชาติรุนแรงที่เคยเกิดขึ้นในเวียงแสนนั้นสรุปจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในหมู่บ้านคือ ครูสุเทพ เลศักดิ์ (อายุ 83 ปี) ข้าราชการบำนาญที่อาศัยอยู่ในบ้านเวียงใต้ตั้งแต่เริ่มมาบรรจุเป็นครูสอนอยู่ที่โรงเรียนเวียงเก่า เมื่อ พ.ศ. 2486 และคุณป้าตี เชื้อนคำ (อายุ 75 ปี) ชาวบ้านเวียงเหนือเล่าตรงกันว่า ในชีวิตนี้ได้เคยประสบกับภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงเพียง 3 ครั้งเท่านั้น คือ

พ.ศ. 2501 เกิดลูกเห็บตกจำนวนมาก ลูกเห็บที่ตกในครั้งนั้นเป็นลูกเล็ก ๆ แต่มีจำนวนมากจนบอกลูก หลังจากลูกเห็บตกแล้วมองไปทางไหนเห็นแต่สีขาวของลูกเห็บเต็มไปหมด ต้นไม้แทบทุกต้นใบร่วงหมดเหลือแต่ต้นโกโก้ และใบที่ร่วงลงมานั้นถูกลูกเห็บตกทับหนาจนมองไม่เห็น ลูกเห็บตกทับถมมากขึ้นจนถึงเกือบครึ่งหนึ่งของรั้วไม้ไผ่ที่ล้อมบ้านอยู่ หลังจากลูกเห็บตกแล้วสามวันยังละลายไม่หมด บ้านเรือนในสมัยนั้นส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ไม่สูงมากนัก มีบันได 3-4 ขั้น มุงด้วยหญ้าคา ปรากฏว่าหลังคาบ้านไม่ได้รับความเสียหาย มีแต่เพียงรางรินน้ำฝนเท่านั้นที่พังทลายลงมา พืชไร่ สวนยาสูบ และไม้ผลได้รับความเสียหายอย่างหนัก ไม่มีชาวคนตาย คุณป้าเสถียร เสนาแพทย์ (อายุ 68 ปี) ซึ่งขณะนั้นอาศัยอยู่ที่อำเภอเมืองเวียงรายได้อ่านข่าวเรื่องลูกเห็บตกที่เวียงแสนจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นข่าวโด่งดังพาดหัวหน้า 1 มีภาพประกอบเหตุการณ์ครั้งนี้ไม่มีการเตือนภัยล่วงหน้า และทางราชการไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือ ชาวบ้านเวียงเวียงแสนเปลี่ยนรางรินน้ำแล้วดำเนินชีวิตมาตามปกติ

พ.ศ. 2509 เกิดน้ำท่วมใหญ่ เป็นบริเวณกว้างนานเกือบเจ็ดวัน บ้านเวียงใต้ถูกน้ำท่วมก่อนและท่วมนานกว่าบ้านเวียงเหนือ ชาวบ้านส่วนมากอพยพไปอาศัยอยู่ที่วัดจอมกิตติ ชาวบ้านเวียงเหนือไปอยู่รวมกันที่วัดผ้าขาวบ้าน ชาวบ้านเวียงเวียงแสนมักจะเล่าถึงเหตุการณ์น้ำท่วมในครั้งนี้ด้วยความความรู้สึกว่าเป็นปีที่ยากลำบากในชีวิต ข้าวนา ข้าวไร่ ยาสูบ สวนผลไม้ได้รับความเสียหายอย่างหนัก สัตว์เลี้ยงล้มตายแล้วไหลตามน้ำไปหมด แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้น มีชีวิตชีวาและจดจำได้ไม่เคยลืม ถึงเรื่องราวของญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่เคยร่วมทุกข์กันมา เมื่อมีโอกาสทุกท่านที่เคยผ่านเหตุการณ์นี้มา จะบอกเล่าให้ลูกหลานหรือผู้สนใจถึงความดี ความกล้าหาญ ความมีน้ำใจ

ของญาติมิตร คนใกล้ชิดที่เคยช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในยามทุกข์ยากลำบาก ชาวเชียงแสนไม่มีความรู้สึกเศร้า สลดใจหรือโกรธแค้น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นเพราะเหตุการณ์น้ำท่วมนั้นสร้างความเสียหายเฉพาะทรัพย์สิน แต่ไม่มีใครได้รับอันตรายบาดเจ็บถึงตาย และผู้วิจัยพบว่าหลังจากเกิดน้ำท่วมใหญ่แล้วชาวบ้านเวียงเชียงแสนเกิดการเรียนรู้และพยายามปรับตัวเข้ากับชีวิตคนริมฝั่งน้ำโขงด้วยการสร้างบ้านใหม่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูง ทาสีด้วยน้ำมันสีแดง และมุงหลังคาด้วยกระเบื้องมาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีไม่มีน้ำท่วมอีก จึงมีการต่อเติมบ้านชั้นล่าง ทำให้น้ำหลายหลังกลายเป็นบ้านสองชั้นเพื่อให้เพียงพอต่อการอยู่อาศัยของครอบครัวขนาดใหญ่ สมัยนั้นแต่ละบ้านมักมีลูกมาก ประมาณ 4-7 คน เหตุการณ์น้ำท่วมนี้ไม่มีการเตือนภัยล่วงหน้า ทางราชการให้ความช่วยเหลือโดยนำข้าวสาร อาหารแห้ง ยารักษาโรคมาแจกหลายครั้ง และมีการแจกพันธุ์ข้าว ทำให้ชาวบ้านเวียงเชียงแสนและเหล่าข้าราชการในเวลานั้นมีความรักความผูกพันต่อกันมาก หลายท่านยังคงติดต่อไปมาหาสู่กับชาวเชียงแสนเหมือนเป็นญาติในครอบครัว ชาวบ้านยังระลึกถึงนายอำเภอสมบุรณ์ พรหมเมศรี คุณลุงหมอทวี ภวเวช และคุณป้ากลาง ยังจำได้ว่านางงามจักรวาลคือคุณอาภัสรา หงสกุล เดินทางด้วยเฮลิคอปเตอร์ซึ่งลงจอดที่สนามหน้าที่ว่าการอำเภอเพื่อมาแจกสิ่งของบรรเทาทุกข์และให้กำลังใจ หลังจากน้ำท่วมชาวบ้านทำความสะอาดและซ่อมแซมบ้านเรือนของตนเอง ไปตามกำลังและดำเนินชีวิตผ่านปีที่ยากลำบากด้วยการประหยัดและด้วยความช่วยเหลือจากญาติที่อยู่ต่างบ้าน

ในวันเสาร์ที่ 12 เดือนมกราคม พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นวันเด็ก เวลาประมาณสิบหกนาฬิกาเกิดพายุลูกเห็บขนาดใหญ่ตกลงมาจำนวนมาก ในเขตบ้านห้วยเกียง บ้านเวียงเหนือ บ้านเวียงใต้ และบ้านจอมกิตติ ทำให้หลังคาบ้านของชาวเชียงแสนแทบทุกหลังคาเรือนได้รับความเสียหายอย่างหนัก ต้องเปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาบ้านกันแทบทุกแผ่น เหตุการณ์ครั้งนี้ไม่มีการเตือนภัยล่วงหน้า และทางราชการช่วยเหลือด้วยการจ่ายเงินค่าวัสดุมุงหลังคา ชาวบ้านมักมีเรื่องเล่าด้วยความรำลึกถึงความหลังบรรยายถึงเหตุการณ์ตอนลูกเห็บตก ว่าตนเองกำลังทำอะไร ตื่นเต้นอย่างไร และมักจะเล่าถึงความลำบาก ความวุ่นวายสับสนในวันที่ไปรอรับเงินช่วยเหลือจากการด้วยความรู้สึกเหน็ดเหนื่อยแต่ก็ประทับใจและมีความสุข ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ประสบภัยและอยู่ในเหตุการณ์มีข้อสังเกตว่า เมื่อเกิดความเสียหายต่อบ้านเรือนขึ้นชาวบ้านได้ทำความสะอาดซ่อมแซมบ้านเรือนของตนเองทันทีตามกำลังความสามารถ และได้รับความช่วยเหลือจากญาติทั้งด้านแรงงานและ กำลังทรัพย์ โดยไม่ได้รอให้ทางราชการช่วยเหลือ ต่อมาภายหลังทางราชการจึงให้ความช่วยเหลือเป็นเงินสด ซึ่งจะได้รับตามจำนวนร้อยละของความเสียหายที่ได้แจ้งให้กับผู้ใหญ่บ้าน ในรอบแรกที่มีการจ่ายเงิน

ช่วยเหลือค่ากระเบื้องจึงเกิดความวุ่นวายขึ้นเพราะบางคนได้มาก บางคนได้น้อย หลายคนไม่ได้เงิน เป็นครั้งแรกที่ชาวเชียงแสนเห็นว่าตนเองไม่ได้รับความช่วยเหลือที่เพียงพอได้รวมตัวกัน

ประท้วงปิดถนนพหลโยธิน เมื่อนำเหตุการณ์นี้ไปเปรียบเทียบกับน้ำท่วมใหญ่ ปี พ.ศ. 2509 พบว่าชาวบ้านเวียงเชียงแสนมีมุมมองที่เปลี่ยนไป ปีน้ำท่วมทางราชการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านรู้สึกขอบคุณและซาบซึ้งในความช่วยเหลือ ปี พ.ศ. 2545 ชาวบ้านมีความเห็นว่าเป็นสิทธิของตนที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ และเป็นหน้าที่ของทางราชการที่ต้องให้ความช่วยเหลือ

สรุปได้ว่าเมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่น่าอยู่ อากาศเย็นสบายเกือบตลอดปี ไม่มีพายุรุนแรง ไม่มีภัยธรรมชาติร้ายแรง และเมื่อเกิดภัยธรรมชาติขึ้นชาวบ้านพยายามต่อสู้ ดิ้นรนด้วยตนเองหรือด้วยความช่วยเหลือจากญาติโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางราชการ มองโลกในแง่ดี ไม่ท้อถอย มีความหวังที่สดใสเสมอ แต่นโยบายและการดำเนินงานของทางราชการดังตัวอย่างเช่น ความช่วยเหลือค่าวัสดุถุงหลังคาบ้านที่ทางราชการจ่ายเป็นเงินสด ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป วิถีคิดเปลี่ยนไป

ข้อมูลประชากร

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีพื้นที่จำกัดอยู่ภายในเขตกำแพงเมือง มีพื้นที่ 2.26 ตารางกิโลเมตร แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเวียงเหนือ หมู่ที่ 2 และบ้านเวียงใต้ หมู่ที่ 3

บ้านเวียงเหนือ หมู่ 2 มีจำนวนประชากร 2,413 คน แยกเป็น ชาย 1,130 คน หญิง 1,283 คน จาก 668 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวไทยยวนและยอง ที่อพยพมาจากเชียงใหม่ ลำพูน ในปี พ.ศ. 2421

บ้านเวียงใต้ หมู่ 3 มีจำนวนประชากร 2,395 คน แยกเป็น ชาย 1,140 คน หญิง 1,255 คน จาก 628 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวไทยยวนและยอง ที่อพยพมาจากเชียงใหม่ ลำพูน ในปี พ.ศ. 2421 บางส่วนอพยพมาจากแขวงไชยบุรี ประมาณปี พ.ศ. 2480 ก่อนที่จะย้ายไปรวมเป็นชุมชนคนลาวที่บ้านสบคำในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และบางส่วนเป็นชาวมุสลิม และคนพะเยาที่เดินทางมาเป็นลูกจ้างในโรงป่นแล้วแต่งงานและตั้งรกรากที่บ้านเวียงใต้ รวมทั้งคนจีนจากพื้นที่ใกล้เคียงที่เข้ามาค้าขายสร้างบ้านเรือนอยู่บนถนนริมโขงตั้งแต่สามแยกสถานีตำรวจไปจนถึงข้างวัดปงสนุก

ข้อมูลด้านการศึกษา

1. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 เป็นโรงเรียนของรัฐบาล เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2. โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม เป็นโรงเรียนของรัฐบาล เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นสาขาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ซึ่งใช้เวลาเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์

3. โรงเรียนอนุบาลบุญพิทักษ์ เป็นโรงเรียนของเอกชน เปิดสอนระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. โรงเรียนอนุบาลสุภาพรรณ เป็นโรงเรียนของเอกชน เปิดสอนระดับอนุบาล

5. ห้องสมุดประชาชนเฉลิมพระเกียรติ 1 แห่ง เปิดบริการทุกวัน

6. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ตั้งอยู่ด้านหลังห้องสมุดประชาชนเฉลิมพระเกียรติ

7. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 1 แห่ง

ข้อมูลด้านศาสนา

- มีวัด 4 แห่ง คือ วัดผ้าขาวบ้าน วัดพระเจ้าล้านทอง วัดเจดีย์หลวง วัดปงสนุก

- มีโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง

ข้อมูลด้านการคมนาคม

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาแม่น้ำโขง โดยอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงรายไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 60 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 110 ซึ่งเป็นถนนสี่ช่องทางจราจร ระยะทาง 30 กิโลเมตร เชื่อมต่อกับทางหลวงจังหวัด หมายเลข 1016 ซึ่งเป็นถนนสองช่องทางจราจรที่อำเภอแม่จัน ระยะทาง 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 2.26 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบทั้งหมด

ภายในเขตเทศบาลซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่า วางตัวในทิศเหนือ-ใต้ ถนนที่สำคัญภายในเวียงเชียงแสนเกือบทั้งหมดอยู่ในสภาพดียกเว้นถนนรอบเวียงด้านทิศใต้ ถนนกว้าง พื้นผิวการจราจรดี มีทางรถจักรยาน ถนนที่สำคัญมีดังนี้

1. ถนนรอบเวียงล้อมรอบสามด้านตามแนวกำแพงเมือง ด้านทิศเหนือมีความยาว 950 เมตร ด้านทิศตะวันตกมีความยาว 2,550 เมตร และด้านทิศใต้มีความยาว 850 เมตร ถนนด้านทิศเหนือก่อสร้างในปี 2548 เป็นถนนที่ปูด้วยตัวหนอน มีทางเดิน และทางรถจักรยาน กว้างขวาง มีไฟส่องสว่าง แต่ด้านทิศใต้ยังไม่ได้ก่อสร้าง คงเป็นถนนดินแดง มีหญ้ารก เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนจะทำการก่อสร้างในปี 2549 นี้

2. ถนนสาย 1 ยาวตามแนวเหนือ-ใต้ เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ยาวประมาณ 2,500 เมตร กว้างมาก พื้นผิวจราจรดี มีท่อระบายน้ำ มีไฟส่องสว่าง

3. ถนนสาย 2 ยาวตามแนวเหนือ-ใต้ เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ยาวประมาณ 2,500 เมตร กว้างมาก ผิวจราจรดี มีท่อระบายน้ำ มีไฟโคมส่องสว่าง มีสัญญาณไฟจราจร 1 จุด แต่ยังไม่ได้เปิดใช้

4. ถนนสายริมโขง ยาวตามแนวเหนือ-ใต้ตลอดริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นถนนลาดยาง ยาวประมาณ 2,500 เมตร กว้างมาก ผิวจราจรดี มีท่อระบายน้ำ มีไฟโคมส่องสว่าง

5. ถนนพหลโยธิน ยาวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก เป็นถนนลาดยาง กว้างขวางมาก ผิวจราจรดี มีท่อระบายน้ำ ทางเดินเท้า ทางรถจักรยาน มีไฟโคมส่องสว่าง มีสัญญาณไฟจราจร 4 จุด แต่เปิดใช้ 2 จุด

6. ถนนหนองมุด ยาวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ยาวประมาณ 1,000 เมตร กว้างมาก ผิวจราจรดี มีท่อระบายน้ำ มีไฟโคมส่องสว่าง

7. ถนนทัพม่าน ยาวตามแนวตะวันออก-ตะวันตก เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ยาวประมาณ 1,000 เมตร กว้างมาก ผิวจราจรดี มีท่อระบายน้ำ มีไฟโคมส่องสว่าง

นอกจากนี้ยังมีรอยติดต่อกันได้สะดวก ถนนทุกสายอยู่ในสภาพดีมาก

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพค้าขายและบริการในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

1. มีตลาดสด 1 แห่งเปิดขายตั้งแต่ตีสามจนถึงหกโมงเย็น ขายอาหารสดทุกประเภท

2. มีตลาดนัด 2 แห่ง คือ ตลาดนัดวันอาทิตย์ ขายสินค้าตั้งแต่แปดนาฬิกาถึงเวลาประมาณ สิบสี่นาฬิกา ตั้งอยู่ในถนนสายสองด้านทิศใต้ มีร้านค้าขนาดใหญ่จำนวนมาก ขายสินค้าประเภท เสื้อผ้า รองเท้า สินค้าอุปโภค บริโภค และแม่ค้านำมาผลิตผลทางการเกษตรมาวางขาย ลักษณะตลาดเรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “กาดมั่ว” ส่วนตลาดนัดวันพฤหัสบดี ขายสินค้าตั้งแต่สี่โมงเย็นจนถึงสามทุ่ม เป็นมีร้านค้าขนาดใหญ่จำนวนมาก ประมาณ 80 ร้านต่อนัด ขายสินค้าประเภท เสื้อผ้า รองเท้า สินค้าอุปโภค บริโภค

3. สถานีบริการน้ำมัน 1 แห่ง ตั้งอยู่บนถนนพหลโยธิน

4. ร้านค้าจำหน่ายสินค้าบริโภค อุปโภค จะเป็นตึกแถวจำนวน 70 คูหา ตั้งอยู่บนถนนริมโขงทางด้านทิศใต้ ตั้งแต่บริเวณสามแยกริมโขงไปจนถึงวัดปงสนุก ถือว่าเป็นการค้าดั้งเดิมของเวียงแสน ลูกค้าเป็นชาวบ้านจากตำบลที่อยู่ทางด้านทิศใต้ของเวียงแสนคือ ตำบลบ้านแซว และตำบลแม่เงิน และลูกค้าที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือน้องลาวซึ่งลงเรือข้ามฟากมาซื้อสินค้า

5. มีธนาคารพาณิชย์ 4 ธนาคาร ดังนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ธนาคารไทยพาณิชย์ (มหาชน) จำกัด ธนาคารกรุงไทย (มหาชน) จำกัด และธนาคารออมสิน

6. ด้านธุรกิจท่องเที่ยว มีโรงแรม จำนวน 4 แห่ง จำนวนห้องพัก 108 ห้อง คือ

- โรงแรมเชียงใหม่เวรียลล์ มีห้องพัก จำนวน 63 ห้อง
- โรงแรมโกลเด้นแลนด์รีสอร์ท มีห้องพัก จำนวน 22 ห้อง ค่าเช่าคืนละ 1,200-1,500 บาท
- โรงแรมสายรุ้ง มีห้องพัก จำนวน 12 ห้อง ค่าเช่าคืนละ 500 บาท
- โรงแรมแฟมมิลี มีห้องพัก จำนวน 11 ห้อง ค่าเช่าคืนละ 500 บาท

7. ทำเทียบเรือเชียงแสน ของการทำเรือแห่งประเทศไทย 1 แห่ง ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของตัวเมือง ตรงข้ามสถานีตำรวจน้ำเชียงแสน

8. การขนส่ง

การเดินทางไปตัวเมืองจังหวัดเชียงราย มีรถเมล์เที่ยวจำนวน 27 คัน วิ่งรับส่งผู้โดยสารเที่ยวแรกออกเดินทาง 5.25 น. ในตอนเช้าจะมีรถออกตามคิว 15 นาที/คัน ตั้งแต่ 8.00 น. เป็นต้นไปรถออกคิวละ 20 นาที/คัน รถเที่ยวสุดท้ายออกเวลา 17.30 น. และจากกลับเที่ยวสุดท้ายออกจากเชียงราย 18.30 น. ใช้เวลาเดินทางประมาณเที่ยวละ 90 นาที ค่าโดยสาร 30 บาท/คน/เที่ยว

การเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ สายเชียงใหม่-ดอยสะเก็ด มีรถออกเดินทางวันละ 2 เที่ยวเที่ยวแรกออกเดินทาง 7.15 น. เป็นรถธรรมดา ราคาค่าโดยสาร 110 บาท และเที่ยวที่สองออกเดินทาง 8.30 น. เป็นรถปรับอากาศ ราคาค่าโดยสาร 198 บาท และสายเชียงแสน-ลำปาง-เชียงใหม่ มีรถออกเดินทางวันละหนึ่งเที่ยว ซึ่งเป็นรถร่วมบริการ รถออกเวลา 7.00 น

การเดินทางไปกรุงเทพมหานคร มีรถของบริษัทขนส่ง จำกัด วันละ 5 คิว ดังนี้
 ออกเดินทาง 7.00 น. เป็นรถปรับอากาศ ชั้นหนึ่ง ค่าโดยสาร 608 บาท
 ออกเดินทาง 15.00 น. เป็นรถพัดลมธรรมดา ค่าโดยสาร 338 บาท
 ออกเดินทาง 15.30 น. เป็นรถปรับอากาศ ชั้นสอง ค่าโดยสาร 473 บาท
 ออกเดินทาง 16.30 น. เป็นรถปรับอากาศ ชั้นหนึ่ง ค่าโดยสาร 608 บาท
 ออกเดินทาง 19.00 น. เป็นรถปรับอากาศ VIP ค่าโดยสาร 890 บาท (ผู้โดยสารสามารถซื้อตั๋วรถที่เชียงแสน และต้องออกเดินทางไปกับรถเที่ยว 16.30 น. เพื่อไปขึ้นรถที่สถานีขนส่งเชียงราย รถออกจากสถานีเชียงรายเวลา 19.00 น.)

9. การไฟฟ้า บ้านเรือนในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีไฟฟ้าใช้แล้วทุกหลังคาเรือน

10. การประปา บ้านเรือนในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีน้ำประปาใช้แล้วทุกบ้าน

11. การสื่อสาร มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยได้ดำเนินการวางคู่สายโทรศัพท์ครบถ้วนแล้ว สามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ได้ทุกเครือข่าย

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนในปัจจุบัน เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีคนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณใจกลางเมืองติดกับถนนพหลโยธิน และค่อยกระจายเบาบางไปทางทิศเหนือและทิศใต้ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองมีที่ดินว่างแปลงขนาดใหญ่หลายแปลง มีบ้านเรือนปลูก

บทที่ 3 เมืองเชียงแสนในประวัติศาสตร์

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนตั้งอยู่ในเขตเมืองเชียงแสนโบราณ บนที่ราบแคบ ๆ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำโขง หรือชาวบ้านเรียกว่าแม่น้ำของ ติดกับประเทศลาว ต้นแม่น้ำโขงนี้อยู่ในประเทศธิเบต คนในท้องถิ่นของจังหวัดเชียงรายเรียกเมืองนี้ว่า "เวียงเก่า" เนื่องจากบริเวณนี้เป็นดินแดนที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมาย อากาศดี ดินดีเหมาะแก่การเพาะปลูก ไม่แห้งแล้ง จึงมีมนุษย์เข้ามาตั้งรกรากในบริเวณนี้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

1. ประวัติศาสตร์เมืองเชียงแสน

การศึกษาเพื่อให้เข้าใจภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสนในปัจจุบัน นั้นจำเป็นที่จะต้องศึกษาอดีตหรือประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงแสนด้วย เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นผลมาจากอดีต ที่ต้องใช้ระยะเวลาสั่งสมและบ่มเพาะเป็นเวลานานจึงจะส่งผลให้เห็นภาพปัจจุบัน

การศึกษาเกี่ยวกับเมืองเชียงแสนในยุคประวัติศาสตร์ จึงแบ่งประวัติศาสตร์ออกเป็นตอนๆ ดังนี้

เมืองเชียงแสนในอาณาจักรล้านนา

ในพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน กล่าวว่า ท้าวลวจังกราชเป็นกษัตริย์ผู้สร้างเมืองนี้ขึ้น มีชื่อเรียกกันหลายชื่อเช่น เมืองหิรัญนครเงินยาง หิรัญนครเงินยง เมืองนี้ได้ตั้งอยู่ตลอดมาจนถึงรัชสมัยพญามังราย ต่อมาพญามังรายยกทัพไปตีเมืองลำพูนได้ แล้วไปสร้างเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในขณะนี้เมืองหิรัญนครเงินยางคงจะกลายเป็นเมืองร้าง เพราะปรากฏว่าภายหลังพญามังรายโปรดให้พระยาแสนภูพระราชนัดดาไปทำการบูรณะเมืองเงินยางเชียงแสนที่ร้างไปนั้น ให้เป็นบ้านเป็นเมืองขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1871 (กรมศิลปากร) มีขนาดกว้าง 700 วา ยาว 1,200 วา มีประตูเมืองทั้งหมด 11 แห่ง คือ ทางทิศเหนือ มีประตูยางเทิง ทิศตะวันตกมีประตูหนองมุด ประตูเชียงแสนหรือปัจจุบันนี้เรียกว่า ประตูป่าสัก และประตูทัพม่าน ด้านทิศใต้มีประตูดินขอ ส่วนทิศตะวันออกซึ่งติดกับลำน้ำโขงมีประตูท่าเรือ ท่าอ้อย ท่าวิสุก้า ท่าหลวง ท่าเสาดิน ท่าควา

เมืองเชียงแสนเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาสืบมาจนถึงสมัยพระยาคำฟู จึงมีฐานะเป็นเมืองมหาอุปราช และใน พ.ศ. 1910 ในรัชสมัยของพญากือนาจึงกลายเป็นเพียงเมืองหน้าด่าน มีขุนนางเป็นผู้ปกครองภายใต้การกำกับดูแลของเมืองเชียงใหม่ แต่ยังคงเป็นศูนย์กลาง

ทางศาสนา ของล้านนาตะวันออก โดยมีหลักฐานการเสด็จมาสร้างวัดวาอารามของกษัตริย์เมือง เชียงใหม่หลายพระองค์ เช่น พญาแสนเมืองมา พระเจ้าเมืองแก้ว จนกระทั่งเมืองเชียงใหม่และ ล้านนาทั้งหมดตกเป็นประเทศราชของพม่า ใน พ.ศ. 2101

เมืองเชียงแสนภายใต้การปกครองของพม่า

ในระยะแรกนั้นพม่ายังคงให้ขุนนางพื้นเมืองของล้านนาเป็นผู้ปกครองเมือง ภายใต้การกำกับดูแลของขุนนางพม่า แต่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 22 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 หัวเมือง ล้านนาโดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นยุทธภูมิระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่า พม่าจึงหันมาใช้เมืองเชียงแสนเป็นที่มั่นและให้มีอำนาจควบคุมหัวเมืองทางตอนเหนือและทางตะวันออก บางส่วน โดยให้ขึ้นตรงต่อกรุงอังวะของพม่า การใช้เมืองเชียงแสนเป็นที่มั่นของพมามีผลให้เมือง เชียงแสนต้องตกอยู่ในภาวะสงครามหลายครั้ง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2346 (กรมศิลปากร) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองเวียง จันทน์ เจ้าเมืองเชียงใหม่ นำทัพเมืองเชียงใหม่พร้อมด้วย เมืองแพร่ เมืองน่าน และนครลำปางขับไล่พม่าออกไปจากเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ และทรงโปรดให้รื้อทำลายกำแพงเมืองบางส่วนลง แล้วเผาทำลายบ้านเรือน เพื่อมิให้พม่าใช้เป็นที่ยึดมั่นได้อีก และได้มีการกวาดต้อนผู้คนจำนวนประมาณ 23,000 คน แบ่งไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ต่าง ๆ คือ เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ น่าน และอีกส่วนหนึ่งไปอาศัยอยู่ที่เมืองสระบุรี และราชบุรี เมืองเชียงแสนจึงได้ถูกทิ้งร้างมาตั้งแต่บัดนั้น

เมืองเชียงแสนภายใต้อาณาจักรสยาม

ในปี พ.ศ. 2412 ได้มีพวกพม่า ไทลื้อ และไทเขิน อพยพครอบครัวจากเชียงตุงเข้ามาตั้งอยู่ในเมืองเชียงแสน จำนวน 38,000 คน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงโปรดเกล้าฯ ส่งกำลังพลมาขับไล่ผู้คนเหล่านั้นออกจากเมืองเชียงแสน และ พ.ศ. 2421 ได้ให้เจ้าอินต๊ะรัตซึ่งเป็นหลานของเจ้าเมืองลำพูน อพยพผู้คนจากลำพูน ลำปาง และเชียงใหม่ 1,500 ครอบครัว กลับเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงแสนอีกครั้งหนึ่ง และในปี พ.ศ. 2437 มีการจัดระบบการปกครองใหม่ เมืองเชียงแสนถูกรวมเข้าเป็น “มณฑลพายัพ” ต่อมา ถูกยุบให้เป็นกิ่งอำเภอเชียงแสนหลวงขึ้นอยู่กับอำเภอแม่จัน จนกระทั่งวันที่ 10 เมษายน 2501 จึงยกฐานะจากกิ่งอำเภอเป็น “อำเภอเชียงแสน” ของจังหวัดเชียงรายจนถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเมืองเชียงแสนมีอดีตความเป็นมายาวนาน เป็นเมืองที่รุ่งรอยของอารยธรรมมนุษย์แต่ละยุคสมัยมาโดยตลอด แม้ว่าบางครั้งจะถูกทิ้งร้างไป แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมและทำเลที่ตั้งอันเหมาะสมกับการดำรงชีวิต ทำให้เมืองเชียงแสนถูกฟื้นฟูขึ้นมาอีก

หลายครั้ง จนกระทั่งปัจจุบันนี้มีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในด้านการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีของล้านนา เป็นเมืองที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยว และเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ได้แก่ ประเทศลาว ประเทศพม่า และประเทศจีนตอนใต้ (ยูนนาน)

2. ความเป็นมาการค้าไทย-จีน ด้านอำเภอเชียงแสน

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกรณีการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้ (ยูนนาน) ด้านเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จึงนำผลการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาดังนี้

การสำรวจลำน้ำโขงตามการรับรู้ของชาวเวียงเชียงแสน

เมื่อประเทศจีนและประเทศลาวร่วมมือกันการทดลองเดินเรือสำรวจลำน้ำโขงเป็นครั้งแรก ในเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. 2533 ชาวบ้านเวียงเหนือ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บนถนนริมโขงระหว่างที่ว่าการอำเภอเชียงแสนกับวัดผ้าขาวป่าน ได้แก่ คุณป้าเสถียร เสนาแพทย์ (อายุ 68 ปี) คุณป้าดี เชื้อนคำ (อายุ 75 ปี) คุณลุงคำตัน สุตะวงศ์ (อายุ 73 ปี) เล่าถึงเหตุการณ์นี้ตรงกันว่า ขณะเวลาประมาณสิบโมงเช้า ชาวบ้านได้เห็นเรือจีนจำนวน 3-4 ลำ แล่นตามกันมา พอถึงหัวบ้านเรือก็เปิดหวูด ชาวบ้านได้ยินจึงออกมาดูที่ท่าหน้า ด้วยความตื่นเต้นเพราะไม่เคยเห็นเรือที่มีขนาดใหญ่เท่านี้มาก่อน เรือนั้นแล่นอยู่ใกล้ฝั่งลาว และขณะที่เรือแล่นผ่านเวียงเชียงแสน คนในเรือก็ออกมายื่นโบกมือให้ชาวบ้านที่มามุงดูตามริมฝั่งน้ำ ชาวบ้านก็โบกมือตอบ เรือนั้นไม่ได้เข้ามาจอดที่ท่าแต่แล่นเลยไปทางอำเภอเชียงของ ชาวบ้านทุกคนเข้าใจว่าเป็นเรือจากจีนมาสำรวจดูเกาะแก่ง ผา ตามลำน้ำโขง เพราะได้ทราบข่าวจากทางอำเภอบ้าง และเห็นว่าเรือเหล่านั้นมีป้ายชื่อเรือเขียนด้วยหมึกสีแดง ตัวหนังสือใหญ่มาก เป็นภาษาจีน ชาวบ้านเวียงเชียงแสนเล่าอีกว่า หลังจากนั้นก็มีเรือเดินทางมาสำรวจในลักษณะนี้เดินทางมาอีกหลายครั้ง

การเปิดสัมพันธ์ทางการค้าไทย-จีน ด้านเวียงเชียงแสน

การเปิดสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย-จีน ด้านเวียงเชียงแสน จากคำบอกเล่าของชาวเชียงแสนนั้น เป็นเรื่องเล่าความหลังที่มีชีวิตชีวา มีความสุข สนุกสนานมาก ชาวบ้านเวียงเหนือที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งน้ำโขงได้เห็นเหตุการณ์นี้กันเกือบทุกคน คุณลุงคำตัน สุตะวงศ์และญาติซึ่งอาศัยอยู่ริมน้ำโขงทางบ้านเวียงเหนือ ได้ช่วยกันเล่าช่วยกันเสริมพอสรุปเหตุการณ์ได้ว่า หลังจากมีการทดลองเดินเรือสำรวจลำน้ำโขงกันหลายครั้งแล้วจึงได้มีเรือจีนมาอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เป็นเรือ

ห้องเที่ยวสูง 3 ชั้น แล่นมาจอดที่ท่าน้ำใกล้สถานีอนามัย ขณะนั้นเป็นเวลาบ่ายแล้ว คุณลุงคำตัน เล่าว่ามีทหารเรือของจีนแต่งชุดขาว ขึ้นมาเข้าแถวบนศาลฟ้าเรือ โบกมือทักทายกับชาวบ้านที่ทำ น้ำ ชาวบ้านก็โบกมือตอบกันเป็นเอิกเกริก มีคนลงไปจับมือกันที่ตีนท่า ต่อมาก็มียกหวีดไทยมาจอด มีคณะฝ่ายไทยลงไปจับมือสวัสดีกับจีนที่ตีนท่า แล้วพากันขึ้นไปบนเรือ จากนั้นก็มีการกินเลี้ยง จลองกันทั้งบนเรือและทำน้ำ เปิดไฟสว่างไสว คุณคมช้า โกเมศ (อายุ 47 ปี) ซึ่งขณะนั้นทำงาน อยู่ที่ว่าการอำเภอเชียงแสน เล่าว่าทางอำเภอ ได้รับบัตรเชิญไปงานเลี้ยงต้อนรับคณะจากจีนที่เรือ คุณคมช้าและเพื่อน ๆ ได้ติดตามนายอำเภอไปร่วมงานเลี้ยงครานั้นด้วย ทางฝ่ายเรือจีนเป็น เจ้าภาพจัดเลี้ยงอาหารเย็น และจัดการแสดงจากจีนมาโชว์ อาหารที่เลี้ยงนั้นเป็นข้าวต้ม เครื่องดื่ม เป็นเบียร์จีน มีการแจกแอปเปิล เป็นครั้งแรกที่คุณคมช้าได้เห็นแอปเปิลจีนซึ่งไม่เหมือนที่ขายอยู่ ปัจจุบันเพราะมีสื่อเหลืงนวลแกมเขียว ทุกคนที่ไปงานเลี้ยงพากันเอากลับมาด้วยคนละลูกเพื่อเอา ไปอวดคนอื่นดู นอกจากนั้นทางฝ่ายจีนยังแจกซองขาวที่มีลักษณะคล้ายบิวหรือมะขามแก้ว ใส่มาในถุงพลาสติกโดยใช้ไฟเทียนลนปิดไว้ คนเชียงแสนที่ไปร่วมงานเลี้ยงในวันนั้นนอกจาก ข้าราชการในอำเภอเชียงแสนแล้วยังมีกลุ่มพ่อค้า และสตรีโรตารี หลังจากนั้นก็มีเรือเข้ามา ค้าขายกัน ยืงนานก็ยืงเพิ่มจำนวนขึ้นมาเรื่อย

ในการเริ่มเปิดการค้าระหว่างกัน คุณป้าเสถียร เสนาแพทย์ (อายุ 68 ปี) เล่าว่าเห็นมีเรือ จากไทยเป็นฝ่ายแล่นขึ้นไปขายของกับจีนก่อน แต่คุณป้าไม่ทราบว่าเรือนั้นจะเดินทางไปถึงเมือง ไหน โดยเอาสินค้าซึ่งคุณป้าไม่ทราบว่าเป็นอะไร บรรทุกเรือลำขนาดไม่ใหญ่มากก็นำไปขาย ซึ่ง เรื่องนี้ตรงกับข้อมูลจากกรมศุลกากรที่ว่า พ.ศ. 2535 ไทยได้ไปขายสินค้าให้กับจีนมีมูลค่าสินค้า ประมาณ 0.2 ล้านบาท โดยยังไม่ได้นำเข้าสินค้าจากจีนเข้ามาขายในประเทศไทย แต่คุณป้าเสถียร เล่าว่าหากกลับเรือนั้นได้บรรทุกเอาควายกลับมาด้วยหลายตัว หลังจากนั้นมาก็มียูเรือจากจีนนำ แอปเปิลเข้ามาขายมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีประเภทสินค้าเพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบันนี้

จากการศึกษาเอกสารตำรา การสัมภาษณ์ชาวบ้านผู้เห็นเหตุการณ์ความเป็นมาของ การค้าไทย-จีน ด้านเวียงเชียงแสน มาตั้งแต่เริ่มต้นและการทบทวนความทรงจำของคณะผู้วิจัย สรุปได้ว่า เราชาวบ้านเวียงเชียงแสนไม่มีความรู้เรื่องการค้าขายไทย-จีน ด้านเทศบาลตำบลเวียง เชียงแสนมาก่อนล่วงหน้า เราจะรับรู้ต่อเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว และเป็นการรับรู้อย่างผิวเผิน เท่าที่ตาเรามองเห็น เพราะเราไม่มีข้อมูล เราไม่ได้คาดคิดว่าจากการโบกมือทักทายเรือสำรวจลำ น้ำโรงเมื่อเกือบยี่สิบปีที่ผ่านมา การจับมือที่เปี่ยมไปด้วยมิตรภาพ ไมตรีจิต และงานเลี้ยง สนุกสนาน ต่อมาจะกลายเป็นการค้าที่มีมูลค่าสูงถึงปีละ 6,500 ล้านบาท อย่างเช่นในปัจจุบัน

3. การค้าไทย-จีน ด้านเวียงเชียงแสน จากอดีตถึงปัจจุบัน

หลังจากมีการเปิดความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย-จีน เรือจากประเทศจีนบรรทุกสินค้าล่องมาตามลำน้ำโขงมาขายกันจนถึงปัจจุบันนี้ ในระยะแรกสินค้าที่นำมาขายที่มีจำนวนมากได้แก่ แอปเปิลกับสาลี่เท่านั้น ภายหลังจึงมีประเภทสินค้าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในระยะแรกของการค้าขายในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนยังไม่มีท่าเรือ ดังนั้นเรือสินค้าจากประเทศจีนจึงจอดขนถ่ายสินค้ากระจัดกระจายไปทั่วทุกที่ของฝั่งน้ำโขงในเขตเวียงเชียงแสน คุณลุงคำตัน สุตะวงศ์ เล่าว่า เรือเหล่านั้นใช้โซ่เหล็กสามร้อยยัดไว้กับต้นไม้ใหญ่ที่ริมฝั่งน้ำ จนต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่มีอยู่มากมายตลอดแนวฝั่งน้ำ เช่น ต้นหางนกยูง และต้นฉำฉา ตายไปเป็นจำนวนมาก ต่อมาภายหลังเมื่อมีการก่อสร้างเขื่อนริมฝั่งน้ำจึงมีการสร้างหลักเสาคอนกรีตขนาดใหญ่สำหรับลำนยัดเรือ เรือที่ล่องมาในระยะแรกเป็นเรือขนาดเล็กบรรทุกทุกแอปเปิล สาลี่ ได้ประมาณ 4,000-5,000 กิโลกรัม หรือประมาณ 50 ตัน ปัจจุบันเรือสินค้ามีขนาดบรรทุกเพิ่มมากขึ้นเป็น 250 ตัน การขนถ่ายสินค้าในระยะแรกต้องใช้แรงงานคนแบกของขึ้นมานบนท่าหน้า ทำให้พวกผู้ชายในเวียงเชียงแสนและหมู่บ้านใกล้เคียงมารับจ้างแบกแอปเปิลกันมาก เพราะได้เงินค่าตอบแทนตามจำนวนกล่องที่แบกได้ทำให้ได้เงินค่าตอบแทนมาก คุณอุดม พรหมระ (อายุ 60 ปี) ซึ่งเคยไปรับจ้างแบกของกล่าวว่า สามารถหาเงินได้วันละไม่ต่ำกว่า 400-500 บาท

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งการค้าไทย-จีน ด้านเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

ยุคการค้าเสรี พ.ศ. 2537-2540 (ชาวสวนกลายเป็นพ่อค้าคนกลาง)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ชาวเชียงแสนที่พอจะมีเงินทุนก็สนใจหันมาค้าขายแอปเปิล สาลี่จากประเทศจีน โดยลงทุนร่วมกัน 2-3 คน ซื้อเหมาแอปเปิลที่ละลำเรือประมาณสี่พันถึงห้าพัน กิโลกรัม ซึ่งเจ้าของสินค้าชาวจีนจะขายเหมาแอปเปิล สาลี่ที่ละลำเรือ ทำการตกลงราคาสินค้ากันที่เรือ ราคาสินค้าจะไม่แน่นอนในแต่ละวันขึ้นอยู่กับว่ามีสินค้าเข้ามามากหรือน้อย เมื่อตกลงราคากันได้แล้วแม่ค้าจะชำระค่าสินค้าเป็นเงินสดด้วยเงินบาทไทยแก่พ่อค้าแม่ค้าจีนทันที แล้วจ้างคนลงไปแบกของขึ้นมาวางเรียงกันไว้ที่บนฝั่ง ค่าจ้างแบกของจากเรือขึ้นมาที่ทำน้ำกล่องละ 2-3 บาท เจ้าหน้าที่ศุลกากรก็จะมาเดินเก็บภาษีกันที่ทำน้ำแม่ค้าคนไทยเป็นผู้ชำระค่าภาษีทั้งหมด แล้วจะมีพ่อค้า-แม่ค้าจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัดทั่วประเทศไทยมาซื้อไปขายต่ออีกทอดหนึ่งโดยนำรถมาบรรทุกสินค้าด้วยตนเอง ในระยะแรกรถที่มาซื้อส่วนมากจะเป็นรถบรรทุกปิกอัพ รถบรรทุกหกล้อ และเปลี่ยนเป็นรถสิบล้อในที่สุด เมื่อตกลงขายแล้วจะต้องจ้างคนช่วยแบกของไปใส่รถอีกทอดหนึ่ง ค่าจ้างแบกกล่องละ 1 บาท พวกแม่ค้าที่ลงทุนซื้อแอปเปิลนั้นก็มีการตอบแทนกันทุกวัน

คุณศรีนวล เปลื้องทุกข์ (อายุ 48 ปี) ซึ่งเคยไปค้าขายกล่าวว่าสมัยนั้นชาวบ้านเราใคร ๆ ก็ค้าขาย แอปเปิล สาลี่กันทั้งนั้น คุณพุด นาระตะ (อายุ 45 ปี) เล่าว่าตอนเช้าลงห้วยกันคนละแสน ตอนเย็นก็สามารถแบ่งผลกำไรกันได้เลย บางวันได้กำไรเป็นหมื่นบาท การค้าขายขณะนั้นสามารถทำกำไรอย่างมาก คุณภาวนา (42 ปี) ชาวบ้านเวียงเหนือ กล่าวว่าเพียงมีเงินสดไปลงทุน มีโต๊ะหนึ่งตัว เก้าอี้หนึ่งตัว รวมขายหาสำหรับกันแดดและเครื่องคิดเลขอีกเครื่องหนึ่งก็สามารถไปค้าขายได้แล้ว

สภาพทั่วไปในบริเวณทำน้ำแฉบนั้นระหว่างปี พ.ศ. 2537-2541 ที่แต่ก่อนเคยเงียบสงบ ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งเรื่องนี้ชาวบ้านมีความเห็นแตกต่างกันไป คุณป้าเสถียร เสนาแพทย์ (อายุ 68 ปี) บอกว่าบ้านเมืองเปลี่ยนไปไม่น่าอยู่ อีกทีก็เสียงดัง มีรถมาก วุ่นวาย เกิดอุบัติเหตุบ่อยมาก ฝนไม่ไหวจนต้องย้ายไปปลูกบ้านใหม่ในส่วนแถบทางวัดเสาคี้น แต่คุณป้าดี เชื้อนคำ (อายุ 75 ปี) กลับมองว่าบ้านเราคึกคัก มีการค้าการขายดี ดึกคืนเที่ยงคืนก็ยังมีคนเดินกันไปมาชวักไขว่ มีเรือจีนจอดเทียบทำน้ำจำนวนมาก เปิดเพลงจีนเสียงดัง ชาวบ้านที่มาจับจ้างแบกของก็นำรถมอเตอร์ไซด์มาจอดเป็นร้อยคัน มีรถบรรทุกทั้งขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก มารอขนแอปเปิลจอดเต็มถนน แม้คำก็มีจำนวนมาก

ตลอดแนวริมฝั่งน้ำวางกล่องแอปเปิล สาลี่วางซ้อนกันไว้เป็นระยะแรกก็สามารถขายให้หมดไปได้ภายในวันเดียว ต่อมาสินค้ามากขึ้นไม่สามารถขายให้หมดได้ภายในวันนั้น แม้คำก็จะเอาผ้าใบมาคลุมไว้ แล้วจ้างคนมานอนเฝ้า คุณลุงคำตัน สุตะวงศ์ (อายุ 73 ปี) ซึ่งเคยมารับจ้างนอนเฝ้าแอปเปิลเล่าให้ฟังว่า คำจ้างเฝ้าของนั้นตกลงราคาค่าจ้างกันเป็นราย ๆ ละ 250 บาทต่อคืน บางคืนรับจ้างเฝ้า 4-5 ราย ซึ่งวางเรียงใกล้ ๆ กัน ได้เงินค่าจ้างคืนละพันกว่าบาท ต่อมาแม้คำเหล่านั้นก็เริ่มนำแอปเปิลไปเก็บไว้ได้ถุนบ้าน ในยุ้งข้าว ต่อจากนั้นจึงเริ่มมีการสร้างโกดังเก็บสินค้าขึ้น คุณอารักษ์ เสือแก้ว (อายุ 50 ปี) เห็นว่ามีผู้คนมาติดต่อกับค้าขาย มารับจ้างแบกของกันจำนวนมาก จึงเริ่มทำอาหารขายประเภทข้าวมันไก่ ก๋วยเตี๋ยว และข้าวราดแกงขายที่ร้านติดสถานีอนามัย เชียงแสนปรากฏว่าขายดีมากเพราะมีอยู่เจ้าเดียว บางวันขายได้เจ็ดแปดพันบาท คุณป้าดี เชื้อนคำ เล่าให้ฟังว่าตอนนั้นคุณป้ากับลูกสาวช่วยกันเก็บกล่องแอปเปิลเปล่าที่เขาทิ้งกันแถวทำน้ำไปตากแดด แล้วซึ้งขายเป็นกล่องกระดาษเก่าให้กับร้านขายของเก่า คุณป้ามีรายได้ดีมาก 2-3 วันก็ได้เงินหมื่นบาท พ่อค้าคนจีนนั้นไม่หวงกล่องเปล่า ครั้งหนึ่งเกิดอุบัติเหตุเรือบรรทุกแอปเปิลล่มในแม่น้ำโขงทางตอนเหนือ แอปเปิลทั้งลำเรือตกน้ำเปียกหมด แอปเปิลนั้นคนจีนก็ขายไปในราคาถูก ๆ ส่วนกล่องกระดาษที่เปียกน้ำ คุณป้าดีก็เก็บกล่องไปตากขายได้เงินได้ทอง

ยุคแห่งการแข่งขัน (พ่อค้าคนกลางกลายเป็นแม่ค้าย่อย)

ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา สินค้าประเภทแอปเปิล สาลี่ที่นำเข้ามาจากประเทศจีนเริ่มมีจำนวนมากขึ้น จำนวนเรือที่ขนส่งสินค้ามีมากขึ้น ขนาดของเรือก็ใหญ่มากขึ้น แม่ค้าชาวเชียงแสนก็มากขึ้นตามไปด้วย การค้าขายต้องมีการแข่งขันเป็นอย่างมาก แอปเปิล สาลี่ ที่แม่ค้าบ้านเราซื้อมาวางขายบนฝั่งน้ำก็เริ่มจะเหลือตกค้าง ไม่สามารถขายให้หมดได้ภายในหนึ่งวันเหมือนแต่ก่อน ต้องจ้างคนมาขนเอาไป ต้องหาที่เก็บสินค้า ต่อมากลายเป็นว่าซื้อแอปเปิล สาลี่ มากองไว้บนฝั่งเป็นสัปดาห์แล้วยังไม่ได้ขาย แอปเปิล สาลี่ก็จะเน่าเสีย จึงจำเป็นต้องขายไปในราคาถูกมาก ต้องยอมขาดทุน หรือยอมให้ลูกค้าซื้อด้วยเงินเชื่อ จากธุรกิจการค้าที่เคยจ่ายด้วยเงินสดเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการให้เครดิตซื้อเชื่อ ยิงนานรายได้ก็มีแต่ตัวเลขไม่มีเงิน ลูกค้าที่เคยชอบเงินสดมาซื้อของด้วยตนเองก็เปลี่ยนเป็นโทรศัพท์มาสั่ง หนี้สินระหว่างกันเก็บเงินไม่ได้ จะฟ้องร้องก็ไม่ได้ เพราะไม่มีหลักฐานสัญญาซื้อขายกัน แม่ค้าชาวเชียงแสนได้แต่ทยอยเลิกกิจการไป คงเหลือแต่ผู้ค้ารายใหญ่ ซึ่งมีทุนมาก สามารถซื้อสินค้าจากเรือลำใหญ่ทีละมาก ๆ ได้ และได้รับความเชื่อถือจากพ่อค้าชาวจีน ยอมให้ซื้อเงินเชื่อนานข้ามปีเป็นเงินหลายสิบล้านบาทได้ และซื้อของได้ในราคาที่ถูกลงกว่าแม่ค้ารายย่อย แม่ค้ารายย่อยที่ทำน้ำก็เริ่มไม่มีลูกค้าเพราะสู้ราคากับผู้ค้ารายใหญ่ที่เป็นเจ้าของโกดังใหญ่ไม่ได้ จึงเลิกกิจการหันไปประกอบอาชีพอื่นเช่น เปลี่ยนไปขายผัก ขายอาหารในตลาด บางคนก็แปลงสภาพกลายเป็นแม่ค้าแอปเปิลรายย่อยอยู่บริเวณริมฝั่งน้ำเหนือวัดผ้าขาวบ้าน ชาวเวียงเชียงแสนต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ

ยุค FTA ไทย-จีน

ปัจจุบันเมื่อเปิดเสรีทางการค้าไทย-จีน (FTA) สินค้าผลไม้ที่ส่งออกต้องระบุชื่อสวนหรือแหล่งที่ผลิตให้ชัดเจน และก่อนนำสินค้าลงเรือที่จีนจะต้องมีการระบุชื่อบริษัทผู้รับซื้อปลายทาง ทำให้ชาวบ้านทั่วไปไม่สามารถค้าขายกับจีนโดยตรง คนแบกของก็มีรายได้ลดลงเพราะมีคนจากต่างถิ่นและคนต่างดาวจากประเทศพม่าเข้ามารับจ้างเป็นจำนวนมาก เมื่อมีการแข่งขันมาก ค่าแรงก็เริ่มถูกลง ต่อมาเมื่อเรือสินค้าจากจีนย้ายไปจอดที่ท่าเรือเชียงแสน และท่าเรือของเทศบาลกับท่าเรือเอกชนทางด้านทิศใต้ของเวียงเชียงแสน ผู้ขายชาวเวียงเชียงแสนที่เคยรับจ้างแบกของส่วนใหญ่เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น เช่น เกษตรกร ค้าขาย รับจ้างทั่วไปกรรมกรก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง เป็นต้น ชาวเวียงแสนที่ยังสามารถค้าขายแอปเปิลได้และเป็นผู้ค้ารายใหญ่คือของคุณแสงจันทร์(อายุ 45 ปี) ในชื่อบริษัท เชียงแสนอิมพอร์ต เอ็กพอร์ต จำกัด กล่องสินค้าสีเขียว คุณแสงจันทร์เล่าว่า "ที่ยึดหลักในการติดต่อค้าขายนั้นต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ต้องตรงเวลา รักษาคำพูด" ถึงจะสามารถค้าขายกับคนจีนได้นาน และสิ่งหนึ่งที่คณะผู้วิจัยสังเกตพบคือ ธุรกิจการค้า

ของคุณแสงจันทร์ต้องเป็นเงินสดเป็นหลายสิบหลายร้อยล้านบาทต่อปี เพราะนอกจากจะนำสินค้าเข้าแล้ว ยังมีการส่งออกผลไม้ไทยไปขายด้วย ซึ่งราคาสินค้าผลไม้ไทยที่ส่งไปขายนั้นมีมูลค่าสูงมาก เพราะสินค้าทุกชนิดมีราคาแพง เช่น มังคุดราคาต้นทุนจะประมาณกิโลกรัมละ 40 บาท ด้วยความถ่อมตัวคุณแสงจันทร์จึงบอกว่าเราต้องคิดเองว่าสินค้าส่งออกเรือลำหนึ่งจะเป็นเงินกี่ล้านบาท แต่คุณแสงจันทร์ยังคงขยัน ทำงานหนัก ในวันสัมภาษณ์คุณแสงจันทร์กับครอบครัวกำลังช่วยกันแกะกล่องสาส์นซึ่งเปียกและบางส่วนเน่าเสีย เพื่อคัดเลือกลูกสาส์นที่ดีแยกออกจากลูกเน่า และนำกล่องกระดาษไปตากแดดบริเวณหลังบ้านเพื่อเก็บไว้ขาย สาเหตุที่ทำให้สาส์นเน่าเสียหายนั้นคุณแสงจันทร์เล่าว่า เป็นเพราะสาส์นเหล่านี้มารอเรืออยู่ที่เขียงรุ่งหลายวันแล้วแต่ไม่มีเรือส่งมาสินค้าจึงเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ความเสียหายที่เกิดขึ้นทางพ่อค้าจีนจะเป็นผู้รับผิดชอบ จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าการค้าขายในยุคนี้ ผู้ค้าจะต้องมีเงินทุนสูงมาก และต้องมีความสนิทสนมกับชาวจีนคู่ค้าขายที่จะต้องมีความสัมพันธ์กันมายาวนาน ชาวบ้านธรรมดาที่คิดจะค้าขายใหม่ ๆ คงจะต้องศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการค้าให้มาก เพราะมีหลายคนที่ขาดทุนยกตัวอย่างเช่น คุณศรีนวล เปลื้องทุกข์(อายุ 48 ปี) ที่ทำการค้าพริกแห้งกับชาวจีนเมื่อปี พ.ศ. 2546 เล่าให้ฟังว่า พ่อค้าชาวจีนนำตัวอย่างสินค้ามาให้ดูเป็นพริกแห้งสีแดง เม็ดยาว ขนาดใหญ่ งามมาก คุณศรีนวลจึงนำตัวอย่างสินค้าไปติดต่อขายที่กรุงเทพฯ มีลูกค้าสั่งซื้อมากเป็นร้อยตัน คุณศรีนวลจึงสั่งพ่อค้าชาวจีนให้ส่งสินค้ามาขาย ปรากฏว่าสินค้าที่ส่งมาจำนวนมากไม่มีคุณภาพ พริกไม่แห้ง เปียกน้ำ มีสีดำคล้ำ ไม่เหมือนสินค้าตัวอย่าง คุณศรีนวลต้องนำพริกจำนวนมากหลายสิบตันไปตากแดดที่บิมน้ำมันเฒ่าที่ อยู่หน้าโรงพยาบาลเชียงแสน ต้องหาจ้างแรงงานมาช่วยเก็บช่วยทำงาน บางครั้งไม่มีคนงานต้องเกณฑ์ญาติพี่น้องมาช่วยกันเก็บพริก เหนื่อยยาก ลำบากกันถ้วนหน้าจนเป็นเรื่องเล่าเป็นตำนานของครอบครัว คู่ค้าขายได้ประมาณหนึ่งปีก็เลิกกิจการเพราะขาดทุนยับเยิน มีหนี้สินค้างชำระกับพ่อค้าชาวจีนเป็นล้านบาท ลูกเขยของคุณศรีนวลซึ่งเป็นชาวจีนได้ช่วยเจรจา โกล่เกลี่ยให้ยอมยกหนี้ และมีลูกหนี้ที่เก็บเงินไม่ได้ในตลาดไท กรุงเทพฯอีกสามล้านกว่าบาท คุณศรีนวลคิดว่าถ้าจะดำเนินคดีฟ้องร้องทางศาลคิดว่าคงไม่มีประโยชน์ ไม่สามารถทำได้ เพราะการค้าขายระหว่างกันนั้นไม่มีการทำสัญญาลงนามซื้อขาย คงมีแต่เพียงบัญชีรับส่งสินค้าระหว่างกันเท่านั้น คุณศรีนวลกล่าวว่าการค้าขายกับพ่อค้าชาวจีนไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ปัจจุบันคุณศรีนวลเปิดกิจการร้านค้าคร่ำครึอยู่ในถนนสายสอง บ้านเวียงใต้

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่าในระยะแรกการค้าขายระหว่างไทย-จีนเป็นไปอย่างเสรี เมืองเชียงแสนยังไม่มีกำแพง ไม่มีท่าเรือ ไม่มีตลาด ไม่มีแม่แต่หลักหรือเสาผูกเรือ แต่การค้าขายระหว่างชาวเชียงแสนกับพ่อค้าชาวจีนเป็นไปอย่างเสรีโดยแท้จริง ชาวเชียงแสนค้าขาย

กับจีนในฐานะเป็นพ่อค้าคนกลาง ชื้อมาจากคนจีนแล้วขายไปให้แก่แม่ค้าจากทุกจังหวัดในประเทศไทย ชาวเชียงแสนมีโอกาสดำเนินการค้าขายไทย-จีนในหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับโอกาสและความสามารถของแต่ละคน เมื่อการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้นชาวเชียงแสนซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางรายเล็กไม่สามารถค้าขายแข่งขันกับผู้ค้ารายใหญ่ได้และเงินทุนเริ่มหมดก็หลุดออกไปจากวงจรของธุรกิจการค้าขาย ปัจจุบันคงเหลือชาวเชียงแสนที่เป็นพ่อค้ารายใหญ่ 3-4 คนเท่านั้น จึงถือว่าชาวเชียงแสนไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการเป็นผู้นำเข้า และส่งออกสินค้า ในธุรกิจการค้าไทย-จีน

บทที่ 4

การค้าชายแดนไทยกับจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ด้านอำเภอเชียงแสน

มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ทางด้านอำเภอเชียงแสน

พิจารณาจากรายงานสถิติของด่านศุลกากรเชียงแสน ดังนี้

ตารางที่ 2 มูลค่าสินค้านำเข้า – ส่งออก ไทย-จีน ระหว่างปีงบประมาณ 2545-2548

ณ ท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

หน่วย : ล้านบาท

ประเภท	ปี 2545	ปี 2546	ปี 2547	ปี 2548
สินค้านำเข้า	575.80	592.43	1,272.35	1,222.71
สินค้าส่งออก	2,407.04	3,311.76	3,294.78	3,856.40
มูลค่าการค้า	2,982.84	3,904.19	4,567.13	5,079.11

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงแสน

จากตารางที่ 2 มูลค่าสินค้านำเข้าจากประเทศจีนก่อนเกิด FTA(2545+2546) มีมูลค่าเท่ากับ 1,168.23 ล้านบาท เปรียบเทียบกับหลังเกิด FTA (2547+2548) ซึ่งมีมูลค่า 2,495.06 พบว่าเพิ่มขึ้น หลังเกิด FTA ประเทศไทยซื้อสินค้าจากประเทศจีนเพิ่มขึ้นหนึ่งเท่าตัว

เมื่อพิจารณามูลค่าสินค้าส่งออกจากประเทศไทยไปขายประเทศจีนก่อนเกิด FTA (2545+2546) มีมูลค่าเท่ากับ 5,718.80 เปรียบเทียบกับหลังเกิด FTA (2547+2548) ซึ่งมีมูลค่า 7,151.18 พบว่ามีมูลค่าสินค้าส่งออกหลังเกิด FTA ก็มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเช่นกัน

เมื่อพิจารณามูลค่าการค้าระหว่างไทย-จีน ทางด้านอำเภอเชียงแสน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 เป็นต้นมาจนถึงปีงบประมาณ 2548 พบว่ามีมูลค่ารวมการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นทุกปี

สรุปได้ว่า การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA) ทำให้มูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทย-จีน ด้านอำเภอเชียงแสนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 ประเภทสินค้าส่งออก และสินค้านำเข้า 10 อันดับ ประจำปีงบประมาณ 2548

ที่	ชนิดสินค้าส่งออก	ชนิดสินค้านำเข้า
1	ลำไยอบแห้ง	แอปเปิล
2	ยางแผ่นรมควัน	สาหร่าย
3	เส้นด้ายยางยืด	ไม้สักแปรรูป
4	ยางแท่ง	ผักสด
5	น้ำมันปาล์ม	กระเทียม
6	เม็ดพลาสติก	กระป๋องมีชีวิตร
7	น้ำมันดีเซล	ผ้าไหม
8	เงาะในน้ำเชื่อมกระป๋อง	เมล็ดทานตะวัน
9	เครื่องดื่มชูกำลัง	เมล็ดพืชทอง
10	เบ็ดเตล็ด	โมโนไคแอลกอฮอล์

ที่มา : ด้านศุลกากรเชียงใหม่

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาสินค้าที่ส่งออกทั้ง 10 อันดับแรก พบว่าสินค้าส่งออกทุกชนิดเป็นสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งผลิตในอำเภอเชียงใหม่ จึงสรุปได้ว่าชาวบ้านในอำเภอเชียงใหม่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการผลิตสินค้าส่งออกไปขายยังประเทศจีนเลย

และเมื่อพิจารณาสินค้านำเข้า 10 อันดับแรก พบว่ามีการนำเข้าแอปเปิลเป็นอันดับ 1 และสาหร่าย เป็นอันดับ 2 เมื่อพิจารณาสินค้านำเข้าทั้ง 10 อันดับ พบว่ามีในอำเภอเชียงใหม่มีการซื้อขายแอปเปิลกับสาหร่ายเท่านั้น ส่วนสินค้าประเภทอื่นมีการซื้อขายเพียงเล็กน้อย

มูลค่าการค้าสินค้า FTA ระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ทางด้านอำเภอเชียงแสน

พิจารณาจากรายงานสถิติของด่านศุลกากรเชียงแสน ดังนี้

ตารางที่ 4 มูลค่าสินค้านำเข้า – ส่งออก ในหมวดสินค้า FTA ไทย-จีน ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2548 ณ ท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

หน่วย : ล้านบาท

ประเภท	ปี 2547		ปี 2548		มูลค่าเพิ่ม/ ลด ปี 47-48 (ล้านบาท)	คิดเป็น %
	น้ำหนัก (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	น้ำหนัก (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)		
สินค้านำเข้า	48,583	670.34	50,164	617.04	-53	-8
สินค้าส่งออก	40,120	1,231.00	53,312	1,256.00	25	2
รวม	88,703	1,901.34	103,476	1,873.04		

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงแสน

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาสินค้าเฉพาะหมวดสินค้า FTA ที่นำเข้า-ส่งออกทางด้าน
อำเภอเชียงแสน พบว่าปีงบประมาณ 2547 ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้า 560.66 ล้านบาท
และปีงบประมาณ 2548 ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้า 638.96 ล้านบาท

สรุปได้ว่า หลังจากเปิดเขตการค้าเสรี(FTA) ไทย-จีน ผ่านมาสองปีงบประมาณ ประเทศไทย
สามารถค้าขายสินค้าในหมวด (FTA) ด้านอำเภอเชียงแสน ได้เปรียบดุลการค้าประเทศจีนทั้ง
สองปี

ชนิดสินค้าในหมวด (FTA) ส่งออก-นำเข้า ทางด้านอำเภอเชียงแสน

จากข้อมูลของด่านศุลกากรเชียงแสน พบว่าสินค้าในหมวด (FTA) ที่ส่งออกได้แก่ ลำไยอบแห้ง สินค้าในหมวด (FTA) ที่นำเข้าได้แก่ แอปเปิล สาลี่ เห็ดหอมแห้ง หอมแบ่ง และผักสด

พบว่าในพื้นที่อำเภอเชียงแสนไม่ได้มีการปลูกลำไยจึงไม่ได้รับประโยชน์จากการส่งออก ส่วนสินค้านำเข้าในหมวดนี้มีการซื้อขายกันในท้องตลาดอำเภอเชียงแสนในปริมาณเล็กน้อยเพื่อการบริโภคภายในท้องที่เท่านั้น จึงพอสรุปได้ว่าชาวเชียงแสนไม่ได้รับประโยชน์จากการนำเข้าสินค้าในหมวด FTA

การขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขง ด้านอำเภอเชียงแสน

ปัจจุบันมีเรือบรรทุกสินค้าในแม่น้ำโขงทั้งหมด 187 ลำ เป็นเรือของ สปป.ลาว 40 ลำ นอกจากนั้นเป็นเรือของประเทศจีน ไม่มีเรือของประเทศไทยเลยและคนที่ทำงานเกี่ยวกับการเดินเรือในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น เป็นกัปตัน ลูกเรือ ช่างซ่อมดูแลเครื่องยนต์ ปัจจุบันเป็นบุคลากรจากประเทศจีนทั้งหมด ในปีงบประมาณ 2547-2548 มีเรือสินค้าเข้า ณ ด่านศุลกากรเชียงแสน ประมาณปีละ 2,500 ลำ

สรุปได้ว่าชาวเชียงแสนไม่ได้รับผลประโยชน์จากการธุรกิจการขนส่งสินค้าทางเรือในแม่น้ำโขง

สรุป

มูลค่าการค้าระหว่างไทย-จีน ทางด้านอำเภอเชียงแสน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 เป็นต้นมาจนถึงปีงบประมาณ 2548 พบว่ามีมูลค่ารวมการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นทุกปี สรุปได้ว่าการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน(FTA) ทำให้การค้าระหว่างประเทศไทย-จีน ด้านอำเภอเชียงแสนมีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาสินค้านำเข้า 10 อันดับแรก พบว่ามีการนำเข้าแอปเปิลเป็นอันดับ 1 และสาลี่เป็นอันดับ 2 เมื่อพิจารณาสินค้านำเข้าทั้ง 10 อันดับ พบว่ามีในอำเภอเชียงแสนมีการซื้อขายสินค้าที่นำเข้าเพียงเล็กน้อย ส่วนสินค้าที่ส่งออกทั้ง 10 อันดับแรก พบว่าสินค้าส่งออกทุกชนิดเป็นสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งผลิตในอำเภอเชียงแสนจึงสรุปได้ว่าชาวบ้านในอำเภอเชียงแสนไม่ได้รับผลประโยชน์จากการนำเข้า-ส่งออก เมื่อพิจารณาสินค้าเฉพาะหมวดสินค้า FTA ที่นำเข้า-ส่งออก ทางด้านอำเภอเชียงแสน พบว่า หลังจากเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-จีน ผ่านมาสองปีงบประมาณ ประเทศไทยสามารถค้าขายสินค้าในหมวด FTA ด้านอำเภอเชียงแสน ได้เปรียบ

ดุลการค้าประเทศจีนทั้งสองปี สินค้านำเข้าและส่งออกในหมวด FTA เป็นสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งผลิตในอำเภอเชียงแสนและชาวเชียงแสนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำเข้า-ส่งออก จึงสรุปได้ว่าชาวเชียงแสนไม่ได้รับผลประโยชน์จากการนำเข้า-ส่งออกสินค้าหมวดสินค้า FTA และชาวเชียงแสนไม่ได้รับผลประโยชน์จากธุรกิจการขนส่งสินค้าทางเรือในแม่น้ำโขง

บทที่ 5

เศรษฐกิจเมืองเชียงใหม่

จากคำบอกเล่าของปู่ ย่า ตา ยาย และการสอบถามชาวบ้านเวียงเชียงใหม่ ปรากฏว่าในอดีตเท่าที่จำความกันได้ ชาวบ้านเวียงเชียงแสนนั้นประกอบอาชีพเป็นชาวสวนยาสูบแทบทั้งหมด โดยปลูกใบยาแล้วเก็บส่งขายให้กับโรงบ่ม ชาวบ้านเวียงเหนือหมู่ 2 เป็นลูกเตาของโรงบ่มหัวเวียง และโรงบ่มสบรวกมีพื้นที่เพาะปลูกใบยาอยู่ในบริเวณทางทิศเหนือของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนคือ บ้านจอมกิตติ บ้านห้วยเกียงรวมทั้งพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำโขงไกลไปถึงบ้านสบรวกและบางส่วนก็ลงเรือไปทำสวนใบยาสูบทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงซึ่งเป็นพื้นที่ของประเทศไทย ส่วนชาวบ้านเวียงใต้้นั้นเป็นลูกเตาของโรงบ่มทัพพาน และโรงบ่มป่าสักหางเวียง มีพื้นที่เพาะปลูกใบยาอยู่ทางด้านทิศใต้ทั้งหมดลงไปจนถึงแนวแม่น้ำกก คือ บริเวณที่ราบลุ่มปากน้ำคำ และที่ราบลุ่มปากน้ำกกนั่นเอง

หลังจากปี 2530 เป็นต้นมา ชาวบ้านเกือบทั้งหมดค่อยทยอยเลิกอาชีพปลูกยาสูบไปจนปัจจุบันนี้มิได้อยู่เพียงไม่กี่ราย โดยมีเหตุผลว่าปลูกยาสูบนั้นเป็นงานที่หนักเหน็ดเหนื่อย ต้องทำงานตั้งแต่เช้าจรดเย็น หากเป็นช่วงที่ต้องเก็บเกี่ยวใบยาชาวสวนจะต้องไปเก็บใบยาในตอนเช้ามืดซึ่งอากาศหนาวเย็นมากและน้ำค้างลงจัด ทั้งเปียกทั้งหนาว อีกทั้งยังต้องเสี่ยงชีวิตกับการใช้สารเคมีจำนวนมากในการเพาะปลูกใบยาสูบ เช่น ต้องใช้ยาฟูราดานใส่ตอนปลูกเพื่อป้องกันโรคใบหงอก ต้องฉีดยาฆ่าแมลงและใส่ปุ๋ยเคมีอีกหลายครั้ง โดยชาวสวนจะรับต้นพันธุ์ยาสูบและสารเคมีทั้งหมดจากโรงบ่ม แล้วโรงบ่มจะลงบัญชีต้นทุนของชาวสวนไว้เป็นลูกหนี้ของโรงบ่ม ซึ่งชาวสวนเชื่อว่าทางโรงบ่มได้บวกราคาสารเคมีเหล่านี้ให้แพงกว่าท้องตลาด เมื่อนำใบยาสูบไปขายทางฝ่ายโรงบ่มจะเป็นผู้กำหนดราคา ซึ่งชาวสวนมีความเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม เมื่อสิ้นปีการเพาะปลูก โรงบ่มจะรวมยอดขายรายคนของลูกเตาและหักค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นหนี้ไว้ ส่วนที่เหลือจะแบ่งจ่ายให้ชาวสวนเป็นงวดประมาณ 3 งวดต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนัก ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายและภายหลังทางโรงบ่มก็มีข้อบังคับเข้มงวดเพื่อควบคุมคุณภาพของผลผลิตใบยาสูบจึงสั่งห้ามไม่ให้ชาวสวนปลูกผักแทรกกระหว่างแถวของต้นยาสูบ ชาวสวนซึ่งเคยได้อาศัยรายได้จากการขายผักเพื่อนำไปใช้จ่ายในครอบครัวเป็นค่ากินอยู่ระหว่างที่ทำสวนยาสูบ เดือดร้อนมากจึงเลิกปลูกยาสูบแล้วหันไปปลูกผักและทำสวนผลไม้ประเภท สวนลิ้นจี่ สวนมะม่วง และสวนลำไย การปลูกผักนั้นได้ผลดีและมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่ แต่พื้นที่เพาะปลูกของชาวเชียงแสนนั้นไม่มีระบบชลประทานไม่สามารถปลูกผักได้ตลอดทั้งปี เงินรายได้จากการขายผักจึงไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

ส่วนการปลูกไม้ผลเช่น ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง นั้นชาวเชียงแสนไม่มีความรู้ความชำนาญในการปลูก ไม้ผล สุดท้ายสวนผลไม้ไม่สามารถทำรายได้ให้พอเลี้ยงตนเอง

ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา มีปัจจัยจากภายนอกเข้ามากระทบกับวิถีชีวิตการทำมาหากินของชาวเชียงแสน ประการแรกคือ เริ่มมีนายทุนมาซื้อที่ดินโดยให้ราคาค่อนข้างแพง ชาวเชียงแสนจำนวนมากเริ่มทยอยขายที่ดินไปเพราะได้ราคาดีมาก ประการที่สอง มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อำเภอเชียงแสน ด้วยเหตุผลว่าเชียงแสนมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ทะเลสาบเชียงแสน ทิวทัศน์ฝั่งแม่น้ำโขง และพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เป็นเมืองโบราณที่มีซากโบราณสถานค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นเมืองชาวพุทธที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งยังเป็นเมืองชายแดนไทย-ลาว-พม่า และที่สำคัญมีอุทยานแห่งชาติฮานอย มีสายหมอกสวยงาม ถือว่าเชียงแสนมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ เริ่มมีการสร้างโรงแรมขนาดใหญ่หลายแห่ง เกสเฮาส์ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว มีการเปิดร้านขายของที่ระลึก ชาวบ้านจึงหันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง เช่น เปิดร้านขายวัสดุ ก่อสร้าง เป็นผู้รับเหมา เป็นช่าง เป็นกรรมกร และเริ่มไปทำงานเป็นพนักงานตามโรงแรม เช่น แม่บ้าน คนสวน คนครัว พนักงานประจำเคาเตอร์ บางคนก็เริ่มหันไปประกอบอาชีพค้าขาย และอาชีพบริการ เช่น ขับเรือรับนักท่องเที่ยว ขับรถสามล้อเครื่อง

จากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายสนับสนุนโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและมีนโยบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย กัมพูชา พม่า ลาว เวียดนามและจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ซึ่งนโยบายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ชายแดนของอำเภอเชียงแสน เนื่องจากอำเภอเชียงแสนตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับจีนตอนใต้ (ยูนนาน) ทางน้ำโขง ซึ่งมีระยะทางจากอำเภอเชียงแสนถึงเมืองเชียงรุ่ง 380 กิโลเมตร อำเภอเชียงแสนถูกกำหนดให้เป็นประตูการค้าไทย-จีน โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนนั้นถือเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ

จากการสำรวจพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2548 เพื่อทำการสำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพค้าขายและบริการของชาวเชียงแสนพบว่า มีชาวเชียงแสนซึ่งค้าขายกับพ่อค้าจีนโดยเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่เพียง 2-3 ราย เท่านั้น ธุรกิจการค้าที่พบว่าชาวเชียงแสนเป็นเจ้าของประกอบด้วยอาชีพค้าขายผลไม้และสินค้าเบ็ดเตล็ดจากจีน อาชีพค้าขายอาหารด้วยรถเข็น แผงลอย ค้าขายของที่ระลึกในวัดเจติยหลวง อาชีพขับเรือรับ

นักท่องเที่ยว อาชีพสามล้อรับจ้าง กลุ่มธุรกิจบ้านเช่า ห้องเช่า ตึกแถวอาคารพาณิชย์ให้เช่า และ กลุ่มอาชีพร้านอาหาร คาราโอเกะ และร้านนวดแผนโบราณ

จึงเสนอผลการศึกษาตามลำดับกลุ่มอาชีพ ดังนี้

1. การค้าขายรายย่อย ผลไม้และสินค้าเบ็ดเตล็ดจากจีน

จากการศึกษาความเป็นมาของการค้าไทย-จีน ด้านเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน พบว่า สินค้าชนิดแรกที่จีนส่งเข้ามาขายในประเทศไทยคือแอปเปิล แม่ค้าชาวเวียงเชียงแสนเริ่มค้าขาย แอปเปิลมาตั้งแต่ พ.ศ. 2536 จนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากนั้นแอปเปิล และสาลี่ ก็ยังเป็นสินค้านำเข้า จากจีนมากเป็นอันดับที่ 1 และ 2 และชาวเวียงเชียงแสนก็ยังคงค้าขายแอปเปิล สาลี่กันอยู่ โดยตั้ง แผงลอยอยู่ในเส้นทางทิศเหนือ

คณะผู้ศึกษาทำการสำรวจพื้นที่ริมฝั่งน้ำโขงและสัมภาษณ์แม่ค้าขายแอปเปิล เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2548 ปรากฏว่ามีร้านค้าในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่หน่วยรักษาการลำน้ำโขงลงมา จนถึงข้างวัดผ้าขาวป่าน ทั้งหมด 61 ร้าน ร้านที่มีแอปเปิลกับสาลี่ขายมีอยู่ 46 ร้าน ที่เหลือ นอกจากนั้นเป็นร้านรองเท้า ชุดชั้นใน และร้านอาหาร และสำรวจอีกครั้งในวันที่ 21 มกราคม 2549 พบว่ามีร้านที่เปิดขายทั้งหมด 43 ร้าน ร้านที่มีแอปเปิลกับสาลี่ขายมีอยู่ 24 ร้าน ร้านเสื้อผ้า รองเท้า 6 ร้าน ร้านขายขนมของแห้ง 10 ร้าน และร้านอาหาร 3 ร้าน

จากการสำรวจสภาพทั่วไป ร้านค้าทั้งหมดตั้งอยู่ในเส้นทางผ้าใบหลากสีสัน มีผ้าคลุมกัน แดดบริเวณหน้าร้าน เมื่อมองจากถนนเข้าไปจะไม่สามารถมองเห็นชื่อร้านค้า แม่ค้า และสินค้า เมื่อได้เข้าไปในเส้นทางแล้วสำรวจรายการสินค้าพบว่าแทบทุกร้านจำหน่ายสินค้าคล้าย ๆ กัน ได้แก่ แอปเปิลพันธุ์ฟูจิ แอปเปิลพันธุ์จินกวน สาลี่น้ำผึ้ง สาลี่หอม ขนมที่มาจากจีน เช่น ขนมปังกรอบ ถั่ว ช็อกโกแลต บัวย สำหรับแห้ง ราคาสินค้าแต่ละร้านไม่แตกต่างกัน แต่ละร้านไม่ค่อยมีลูกค้า

จากสอบถามแม่ค้าพอสรุปได้ว่า แม่ค้าส่วนมากเป็นชาวบ้านเวียงเชียงแสน ย้ายมาจาก อำเภออื่นในจังหวัดเชียงราย 3 ราย และย้ายมาจากต่างจังหวัดเพียง 1 ราย

ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และคนในพื้นที่มาซื้อไปฝากญาติที่ต่างจังหวัด นักท่องเที่ยวกลุ่มผิวขาวชอบมาดู ชักถามแต่ไม่ค่อยซื้อ หรือถ้าซื้อก็จะซื้อเพียง 1 ผล

การลงทุนเริ่มแรกใช้เงินมากน้อยไม่เท่ากัน หากเริ่มต้นขายตั้งแต่เริ่มแรกก็ใช้เงินไม่มากนัก วิธีการค้าขายมักจะเริ่มต้นเล็ก ๆ แล้วค่อยขยายขึ้นไป การเริ่มลงทุนครั้งแรกใช้เงินจากการกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธกส. และเงินออมสะสม แม่ค้าบางคนซื้อสินค้า

มาด้วยเงินสด แต่ส่วนมากจะรับสินค้าจากแม่ค้าขายส่งมาขายก่อน แล้วค่อยชำระค่าสินค้าเป็นงวด

รายได้จากการขายไม่แน่นอน ส่วนมากขายได้วันละประมาณสองพันบาท (ยังไม่ได้หักต้นทุน) แม่ค้าทุกคนไม่ค่อยพอใจในรายได้แต่ไม่มีงานอื่นจึงอดทน

แหล่งในการซื้อสินค้ามาขายคือ โกดังรายใหญ่ เช่น โกดังทรัพย์สมบูรณ์ ไม่ได้ติดต่อซื้อสินค้ากับเรือจีนโดยตรง และไม่มีลูกค้าจากเรือจีนที่มาติดต่อค้าขายเลย และแม่ค้าทุกคนไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเปิดเสรีทางการค้าไทย-จีน (FTA)

สภาพการค้าขายในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา เปรียบเทียบกับก่อนหน้านี้ ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าแต่ก่อนขายดีกว่ามาก ขายได้วันละเจ็ดแปดพันบาท ทุกวันนี้ขายได้วันละประมาณ 1,000 – 2,000 บาท แทบทุกร้านเป็นหนี้ธนาคารออมสินตามโครงการแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน

แม่ค้าส่วนมากบอกว่า อุปสรรคปัญหาก็คือ ขายไม่ค่อยดี รายได้น้อย บางครั้งซื้อผลไม้มาแล้วไม่ได้ขายก็เน่าเสียหาย คุณวาสนา สุพรรณพงษ์ (อายุ 43 ปี) เล่าให้ฟังว่าการค้าขายแอปเปิ้ลนี้ยังมีอุปสรรคในการค้าขายอีกมากเช่น เวลาฝนตกฟ้าร้องก็ลำบาก ทำให้เปียกปอนเดินที่ปลิวเพราะลมแม่น้ำลมนแรง ค่าใช้จ่ายเรื่องค่าไฟฟ้าแพงต้องขอใช้ไฟฟ้าแบบชั่วคราว เสียค่าไฟฟ้าแพงกว่าปกติ 3 เท่า กลางคืนต้องมานอนเฝ้าร้านกันขโมย หากไม่ได้มาด้วยตนเองต้องจ้างคนอื่นเฝ้าคู่ละร้านละ 20 บาทต่อคืนเพิ่มภาระต้นทุนให้มากขึ้น และคุณคำบา ดีโนนอด (อายุ 48 ปี) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สินค้าที่ขายที่บ้านเราราคาค่อนข้างแพง ลูกค้าไม่ค่อยซื้อเพราะเห็นว่าราคาเท่ากับที่บ้าน บางครั้งลูกค้าบอกว่าราคาของที่เชียงแสนแพงกว่าที่บ้านเขาเสียอีก จึงไม่ซื้อเพราะต้องเสียเวลาขนของไป

สรุป

การค้าขายผลไม้จากจีนคือ แอปเปิ้ล กับสาลี่สรุปได้ว่า แม่ค้ารายย่อยส่วนใหญ่เป็นชาวเชียงแสน ลูกค้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยกับคนในพื้นที่ ไม่มีลูกค้าที่เป็นชาวจีน ไม่ได้ติดต่อซื้อขายกับเรือจีน จึงไม่ได้รับประโยชน์จาก(FTA) ไทย-จีน แม่ค้าส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน และทุกคนรู้สึกว่าการเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-จีน คือระยะ เวลาสองปีที่ผ่านมานี้รายได้ลดลง

2. การค้าขายอาหารด้วยรถเข็น แผงลอย ในตอนค่ำ

สภาพทั่วไป

อาชีพค้าขายอาหารในตอนค่านั้นขายอาหารหลายประเภท เช่น ก๋วยเตี๋ยว เย็นตาโฟ บะหมี่-เกี๊ยวข้าวซอย ผัดไท หอยทอด โจ๊ก ข้าวต้ม อาหารตามสั่ง ปาท่องโก๋ ขนมปัง สังขยา น้ำเต้าหู้ ไรต์ เครป ซามุค เต้าฮวยสำเร็จรูป ด้วยรถเข็น มีโต๊ะ-เก้าอี้ให้ลูกค้านั่งรับประทานได้ หรือใส่ห่อกลับบ้าน ต้องเก็บร้านให้เรียบร้อยทุกวัน เริ่มวางสินค้าตั้งแต่เวลาประมาณห้าโมงเย็น และเก็บร้านเวลาประมาณสี่ทุ่ม จุดที่ขายสินค้าอยู่ในถนนพหลโยธิน มุ่งด้านตลาด ตั้งแต่หน้าตลาดไปจนถึงสี่แยกปทุมวัน มีร้านค้าทั้งหมด 14 ร้าน

ความเป็นมา

คุณคมชา โกเมศ (อายุ 47 ปี) เล่าให้ฟังว่าคุณคมชาเป็นผู้ริเริ่มขายอาหารก่อนใคร เริ่มขายมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 ตอนแรกก็ขายขนมปัง สังขยา น้ำเต้าหู้ ต่อมาก็เพิ่มเป็นขายข้าวซอย ขายโจ๊ก ขายของหวาน ขายอยู่หลายอย่าง ตอนหลังต้องไ้รถเข็นสองคันขนของออกมาหลายเที่ยว มองเห็นลู่ทาง ทำเลในการค้า เพราะออกมาเดินเล่นตอนเย็น ก็เห็นว่าคนอื่น ๆ เขาก็มาเดินกันหลาย แถวหน้าตลาดก็ไม่มีอะไรขาย จึงเกิดความคิดว่าถ้าตั้งร้านขายของว่างเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็คงมีคนซื้อ จึงเริ่มต้นจากการขายน้ำเต้าหู้ นมสด ขนมปัง สังขยา เพราะเตรียมง่าย กลางวันทำงานที่อำเภอ พอเลิกงานมาก็รีบเปลี่ยนเสื้อผ้าเตรียมของมาขาย พอห้าโมงกว่าตอนเย็นก็เข็นออกมาขายจนสามทุ่มก็เลิกเก็บของเข้าบ้าน ต่อมาคนอื่นมาวางขายด้วย ปัจจุบันเลิกขายแล้วเพราะสุขภาพไม่ค่อยดี

คุณคมชาให้คำแนะนำว่าหากต้องการขายอาหารตอนเย็น ต้องไปติดต่อที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน แล้วทางเทศบาลเขาจะจัดที่ให้ ต้องเสียค่าภาษีรายปี ปีละ 500 บาท นอกจากนั้นก็เสียค่าเก็บขยะอีกวันละ 20 บาท

จากการสอบถามแม่ค้าพบว่า เป็นชาวเวียงเชียงแสน 6 คน อาศัยอยู่บ้านของตนเอง ย้ายมาจากที่อื่น 8 ร้าน ต้องเช่าบ้านอยู่ และมีร้านค้าที่เริ่มค้าขายก่อนปี 2547 เพียง 2 ร้าน นอกจากนั้นเริ่มประกอบกิจการค้าในปี 2547และ2548 ใช้เงินลงทุนในการค้าประมาณ 15,000-20,000 บาท สามารถขายสินค้าได้วันละ 700-1,600 บาท (ยังไม่หักค่าใช้จ่าย) ลูกค้าส่วนมากเป็นชาวบ้านที่อยู่ใกล้ นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว การค้าขายไม่มีปัญหาอุปสรรค ลูกค้าชาวจีนไม่ค่อยมี และแม่ค้าทุกคนไม่ได้ติดต่อซื้อขายกับเรือจีนเลย และทุกคนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน

สรุปได้ว่ากลุ่มผู้ประกอบการอาชีพขายอาหารตอนค่ำหน้าตลาดเป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นหลัง FTA ไทย-จีน ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นและ ไม่มีลูกค้าที่เป็นชาวจีน ไม่ได้ติดต่อซื้อขายกับเรือจีน จึงไม่ได้รับประโยชน์จาก (FTA) ไทย-จีน แม้ค้าทั้งหมดไม่มีความรู้เรื่องการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน และทุกคนรู้สึกว่าการเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-จีน คือระยะ เวลาสองปีที่ผ่านมา รายได้ดีขึ้น

3. การค้าขายของที่ระลึกในวัดเจติยหลวง

จากการสำรวจพบว่า มีร้านขายของที่ระลึกอยู่จำนวน 4 ร้าน ผู้ขายเป็นชาวเชียงใหม่ ทั้งหมด โดยเช่าที่ทางวัดเจติยหลวงในราคา 130 บาท/ตารางเมตร/เดือน ค่าเช่าเดือนละ 1,000 บาทต่อร้านเมื่อสอบถามคุณรุ่งทิwa หมุดใหม่ (อายุ 30 ปี) เล่าให้ฟังว่าเริ่มประกอบอาชีพนี้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 โดยคุณแม่เป็นคนเริ่มมาขายก่อน แต่ก่อนนั้นขายดีมาก โดยเฉพาะฤดูเทศกาล เคยมีร้านมากถึง 9 ร้าน ต่อมาค้าขายไม่ค่อยดีจึงปิดกิจการไปหลายร้าน การค้าขาย คงเหลือแต่ร้านของคุณรุ่งทิwa คุณรุ่งรวี การดี (อายุ 42 ปี) และร้านของคุณวราพร โกเสนารักษ์ (อายุ 45 ปี) ในการลงทุนเริ่มแรกใช้เงินประมาณ 200,000 บาท โดยใช้เงินสะสม และกู้ยืมจากธนาคารออมสิน ธนาคาร ธกส.

ปัจจุบันนี้การค้าขายไม่ค่อยดี เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง และนักท่องเที่ยวส่วนมากได้ซื้อของมาจากสามเหลี่ยมทองคำและแม่สายแล้ว ถ้าหากว่าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติดีกักจะเดินทางมาจากเชียงใหม่ ซึ่งได้ซื้อสินค้าจากเชียงใหม่แล้ว บางวันขายได้เพียงร้อยละห้าบาท ภาพรวมการค้า 2 ปีที่ผ่านมา ยอดขายลดลงมาก เทียบไม่ได้เลยกับหลายปีก่อนซึ่งขายดีมาก บางวันขายได้มากถึงวันละสองพันบาทขึ้นไป

การค้าขายของที่ระลึกนี้ไม่ได้ติดต่อกับค้าขายกับจีนเลย และไม่มีลูกค้าเป็นชาวจีน แม้ค้าทุกคนไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA)

ปัญหาอุปสรรคของการค้าขายคุณรุ่งทิwa กล่าวว่า จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และภาครัฐก็น่าจะช่วยสนับสนุนการค้าขายเลย ถ้าต้องพูดแนะนำสินค้าก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนให้ร้อยละ 35 ของยอดขาย

สรุปได้ว่า การค้าขายของที่ระลึกโดยชาวเวียงเชียงใหม่ หลังเปิดการค้าเสรีไทย-จีน ผ่านมาได้สองปี ปริมาณของการค้าขายลดลงอย่างเห็นได้ชัด ไม่มีลูกค้าเป็นคนจีน และไม่มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน (FTA) ไม่ได้รับประโยชน์จากการค้าไทย-จีน

4. การประกอบอาชีพสามล้อรับจ้าง

การศึกษาเรื่องของสามล้อซึ่งเป็นพาหนะที่ใช้ในการเดินทางอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทย มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2476 จนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุที่รถสามล้อได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากรถลาก รถเจ๊ก นักประดิษฐ์ชาวไทย สามารถพัฒนาขึ้นเป็นรถสามล้อประเภทต่าง ๆ อย่างมากมาย เพื่อให้สอดคล้องสนองความต้องการใช้งานอย่างลงตัว ถือเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกทั้งในการเดินทางและช่วยในการทำมาหากิน เชื่อว่าแม้เวลาผ่านไปอีกนาน แต่การเดินทางด้วยรถสามล้อ ก็ยังคงได้รับความนิยมอยู่เสมอ

จุดจอดรถรับผู้โดยสาร

จากการสำรวจพื้นที่ของคณะผู้ศึกษา เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2548 พบว่าเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน มีรถสามล้อรับจ้างจุดจอดรถรับผู้โดยสารอยู่ 3 จุด คือ

1. จุดจอดรถรับผู้โดยสารบริเวณท่าน้ำของด่านตรวจคนเข้าเมืองซึ่งอยู่ทางถนนริมโขง ใกล้กับสามแยกสถานีตำรวจเวียงแสน
2. จุดจอดรถรับผู้โดยสารหน้าตลาดอำเภอเวียงแสน จอดอยู่ใกล้สี่แยกด่านตรวจคนเข้าเมือง หน้าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
3. จุดจอดรถรับผู้โดยสารบริเวณศาลาหน้าโรงพยาบาลเวียงแสน

ข้อมูลคนขับรถสามล้อรับจ้าง

จากการเฝ้าสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการกับคุณวิชาญ ทันใจ ประธานชมรมรถสามล้อรับจ้างในเวียงแสน สรุปได้ว่า มีผู้ประกอบการขับรถสามล้อในเวียงแสน 37 คน เป็นชาวเวียงแสน 35 คน และชาวบ้านป่าสักหลวง อำเภอแม่จัน 2 คน

ข้อมูลเกี่ยวกับรถสามล้อรับจ้าง

เป็นรถสามล้อ ประเภทติดเครื่องรถจักรยานยนต์ ส่วนมากเป็นแบบสกายแล็ป ชื่อใหม่ปัจจุบันราคาคันละ 60,000 บาท ต้องเดินทางไปซื้อจังหวัดอุดรธานีและเสียค่าขนส่งอีกประมาณ 5,000 บาท ถ้าหากเกิดชำรุด เสียหาย มีร้านซ่อมในเวียงแสน 2 ร้าน บางครั้งต้องถอดเอาเครื่องไปซ่อมที่เวียงราย รถแต่ละคันบรรทุกคนได้ประมาณ 4-6 คน

ความเป็นมาของการประกอบอาชีพ

ความเป็นมาเกี่ยวกับอาชีพขับรถสามล้อรับจ้างนั้น จากคำบอกเล่าของชาวสามล้อสรุปได้ว่า เริ่มมีรถสามล้อในอำเภอเวียงแสนเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2510 คนแรกที่เริ่มนำรถสามล้อเข้ามาออกขับรับจ้างคือ ลุงคำ คันที่สองคือของลุงมนตรี คันที่สามเป็นของลุงสอน ชัยอินคำ คันที่สี่เป็น

ของนายอนันต์ วงษ์พันธ์ คันที่ห้าเป็นของลุงหล้า ยอดผ่านเมือง ตอนแรกก็เป็นรถสามล้อแบบถีบ ต่อมาก็เริ่มมีการนำรถแบบอื่น ๆ เข้ามาใช้ คุณประอินทร์ พูลสวัสดิ์ เป็นพ่อค้าคนแรกที่นำเอารถสามล้อเครื่องแบบสกายแล็ปมาขายแบบเงินผ่อน ราคาในสมัยนั้นประมาณคันละสองหมื่นบาท

ระบบการทำมาหากิน

การควบคุมดูแลการทำมาหากิน จัดในรูปแบบชมรมรถสามล้อเชียงแสน คนขับรถทุกคนจะต้องเป็นสมาชิก และจ่ายชื้อคิว ซึ่งในอดีตจ่าย 5,000 บาท แต่ปัจจุบันคนละ 10,000 บาท และชำระค่าบำรุงรายเดือน ๆ ละ 30 บาท ทางชมรมจะทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของการทำมาหากิน แก้ไขปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้ง จัดระบบสวัสดิการเงินกู้แก่สมาชิกที่มีความเดือดร้อน และจัดให้มีกิจกรรมทำบุญทอดผ้าป่าของชมรมเป็นประจำทุกปี นับว่าเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็งร่วมมือกันทำมาหากินได้อย่างน่าชื่นชม

เพื่อลดปัญหาที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ทางชมรมจัดให้สมาชิกทุกคนต้องสวมเสื้อก๊ากของชมรม สีสแดงเลือดหมู ติดเบอร์ไว้เห็นชัดเจน และกำหนดให้มีคิวออกบริการบริเวณจุดจอดทำน้ำริมโขง และจุดจอดหน้าโรงพยาบาลเชียงแสน ส่วนจุดจอดบริเวณหน้าตลาดให้ใช้ความสามารถเรียกลูกค้าด้วยตนเอง

รายได้จากการประกอบอาชีพ

ค่าโดยสารสามล้อ หากวิ่งส่งในเมืองคิดราคาคนละ 10 บาท ถ้าหากไปไกลมากก็อาจจะขอเพิ่มเป็น 15-20 บาท ถ้าเหมาคันก็จะตกลงราคากันเป็นราย ๆ ไป แล้วแต่ระยะทาง

จุดจอดรอรับผู้โดยสารบริเวณทำน้ำของด่านตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งอยู่ทางถนนริมโขง ใกล้กับสามแยกสถานีตำรวจเชียงแสน ลูกค้าเกือบทั้งหมดเป็นพี่น้องชาวลาว ซึ่งเดินทางมาซื้อของใช้จำเป็นในครัวเรือน และมาหาหมอ ส่วนมากเดินทางมาวันอาทิตย์เพื่อซื้อของจากตลาดนัด วันปกติจะมีลูกค้าที่ต้องการไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล บางครั้งลูกค้าจะเหมารถไปรักษาตัวที่สถานพยาบาลซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านดอยจัน บางส่วนนิยมเหมารถไปดูแลคนชราที่นาไชย วันอาทิตย์รายได้ดีประมาณ 200-300 บาท ส่วนวันปกติ ประมาณ 100-150 บาท

จุดจอดรอรับผู้โดยสารหน้าตลาดอำเภอเชียงแสนจอดอยู่ใกล้สี่แยกด่านตรวจคนเข้าเมืองหน้าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นแม่ค้าขายของในตลาด และคนเชียงแสนที่เดินทางกลับจากท่าแร่ที่เชียงราย จะกลับเข้าบ้าน ตอนเข้ากับตอนเย็นลูกค้าจะมาก กลางวันลูกค้าน้อยเงียบเหงา รายได้ประมาณวันละ 100-200 บาท

จุดจอดรอรับผู้โดยสารบริเวณศาลาหน้าโรงพยาบาลเชียงแสน ลูกค้าส่วนมากเป็นพี่น้องชาวลาวที่มารักษาตัว รายได้วันธรรมดาจะดีกว่าประมาณวันละ 100-200 บาท วันเสาร์-อาทิตย์ได้ประมาณ 40-50 บาท

ทุกจุดจอดรอบริการชาวขมสามล้อเชียงแสนตอบตรงกันว่าสองปีมานี้รายได้ไม่น้อยกว่าแต่ก่อนมาก ก่อนนั้นทำงานช่วงเฉพาะช่วงเข้ามิด-สาย ก็ได้เงิน 200-300 บาท กลับไปพักผอนที่บ้าน ตอนบ่ายมากจนถึงเย็นทำงานอีกรอบ ได้อีกประมาณ 200 บาท โดยรวมแล้วแต่ก่อนได้น้อยวันละ 500 บาท ขึ้นไป ลูกค้าชาวจีนไม่มี คนจีนชอบเดินไม่ขึ้นรถสามล้อ และผู้ประกอบการส่วนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง FTA

สรุป

การประกอบอาชีพสามล้อรับจ้าง ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนไทยในท้องถิ่นและพี่น้องชาวลาว ผู้ประกอบการเกือบทั้งหมดเป็นชาวเชียงแสน ตั้งแต่เปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-จีน ผ่านมาสองปีรายได้ลดลง ปริมาณการค้าลดลง ผู้ประกอบการอาชีพสามล้อรับจ้างไม่มีลูกค้าชาวจีน จึงไม่ได้รับประโยชน์จาก(FTA) ไทย-จีน

5. การประกอบอาชีพเรือเร็วท่องเที่ยว

สภาพทั่วไปของธุรกิจ

จากการเฝ้าสังเกตการประกอบอาชีพเรือเร็วรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีท่าสำหรับจอดเรืออยู่บริเวณหน้าสถานีตำรวจเชียงแสน พบว่าบรรดาภาคคนข้างเจียบเหงา มีเจ้าของเรือมารอคอยบริการนักท่องเที่ยวอยู่วันละ 2-3 คน ส่วนมากก็จะมารอที่แคร์ได้น้ำจ๊าน นาน ๆ ก็จะมีรถตู้พานักท่องเที่ยวซึ่งส่วนมากเป็นคนผิวขาว ที่เดินทางมาเป็นกลุ่มมีมัคคุเทศก์นำมาลงเรือเร็ว โดยมีมัคคุเทศก์เป็นผู้มาติดต่อคนขับเรือ เมื่อตกลงราคากันแล้วก็แจกเสื้อชูชีพให้แขกและพาไปลงเรือเร็วที่จอดอยู่ที่ท่านี้ เรือเร็วหนึ่งลำสามารถนั่งได้ 6 คน

ความเป็นมาของการประกอบอาชีพ

จากการสัมภาษณ์คุณจรัล อุ่นเป็ง (อายุ 42 ปี) ชาวบ้านเวียงเหนือ ได้เล่ารายละเอียดให้ฟัง และเพื่อนอีก 2-3 คนก็ช่วยเสริมข้อมูลให้ พอสรุปได้ว่า อาชีพเรือเร็วรับจ้างนี้ทำกันมานานแล้ว ไม่ทราบว่ามีใครเป็นคนเริ่มต้น คุณจรัลเริ่มมาขับเรือเมื่อปี พ.ศ. 2537 ก็เข้าสู่ระบบ กฎหรือระเบียบของกลุ่มอาชีพ คือ คนขับเรือเร็วทุกคนเป็นเจ้าของเรือ ซึ่งมีราคาประมาณลำละ 50,000 บาท แล้วจึงมาซื้อคิวจากผู้โดยสาร ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ทั้งหมด 28 คิว ต้องชำระค่าซื้อคิวอีกคิวละ 20,000

บาท รวมเงินทุนเริ่มแรกของอาชีพประมาณ 70,000 บาท แหล่งที่มาของเงินทุนก็คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำกัด(ธกส.) และเงินออม เนื่องจากคนขับเรือส่วนมากเป็นเกษตรกร ผู้ปลูกยาสูบมาก่อนจึงเป็นสมาชิก ธกส. กันแทบทุกคน เมื่อเป็นเจ้าของคิวแล้วจะขายคิวของตนเองให้กับผู้อื่นอีกทอดหนึ่งก็ทำได้ ปัจจุบันเจ้าของเรือเป็นชาวเชียงใหม่แทบทั้งหมด

ระบบการทำงาน

ในการควบคุมดูแลการทำงานจะทำในรูปชมรม คนขับเรือทุกคนจะต้องเป็นสมาชิกของชมรมเรือเร็วรับนักท่องเที่ยวเชียงใหม่ จะมีสมุดลงชื่อตามคิว เมื่อใกล้จะถึงคิวของใครก็ให้มารอรับผู้โดยสารด้วยตนเอง เมื่อมีลูกค้ามาและตนเองตกลงราคารับจ้าง คนขับเรือลำนั้นก็จะลงชื่อในสมุดคิว แล้วไปส่งลูกค้าท่องเที่ยวตามสถานที่ที่ตกลงกัน ราคาก็ขึ้นอยู่กับระยะทาง ส่วนมากก็จะได้คิวละ 400-500 บาท หักต้นทุนเป็นค่าน้ำมันประมาณ 250 บาท เพราะน้ำมันแพง เมื่อกลับมาส่งลูกค้าที่ทำเดิมก็หมดหน้าที่ ต้องรอจนกว่าใกล้จะถึงคิวของตนเองก็ค่อยมารอเฝ้าที่ท่าน้ำ

รายได้จากการประกอบอาชีพ

ในเรื่องของรายได้ 2 ปีหลังมานี้เมื่อเปรียบเทียบกับแต่ก่อน คุณจรัสและเพื่อน ๆ บอกว่า ไม่ได้เลย น้ำมันก็แพง นักท่องเที่ยวก็น้อย ปัจจุบันนี้ต้องคอย 3 วัน 5 วันกว่าจะถึงคิวออกเรือ แต่ก่อนเคยออกไปส่งลูกค้าเที่ยว พอกลับมาส่งลูกค้ายังไม่ได้ขึ้นท่าก็ถึงคิวอีกรอบแล้ว ไม่ต้องหลบคอยเหมือนเดิมนี้อ และทุกคนไม่มีลูกค้าเป็นชาวจีน(ยูนนาน)ที่มากับเรือจีนเลย ไม่ได้ติดต่อดำขายกับเรือจีน และไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเปิดเขตเสรีทางการค้าเลย

สรุป

การประกอบอาชีพเรือเร็วรับนักท่องเที่ยว เป็นธุรกิจของคนในท้องถิ่น และตั้งแต่เปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ไทย-จีน ผ่านมาสองปี ปริมาณการค้าลดลง ผู้ประกอบการอาชีพเรือเร็วรับจ้างไม่มีความสัมพันธ์กับการค้าไทย-จีน และไม่ได้รับประโยชน์จาก(FTA) ไทย-จีน

6. ธุรกิจบ้านเช่า ห้องพัก ตึกแถว เกสเฮาส์

ความเป็นมา

ก่อนปี พ.ศ. 2540 เมืองเชียงใหม่มีตึกแถวตั้งอยู่เฉพาะบนถนนสายริมโขง ตั้งแต่บริเวณสามแยกริมโขงติดสถานีตำรวจเชียงใหม่ไปจนถึงวัดปงสนุก ซึ่งเป็นย่านร้านค้าของคนจีนโพ้นทะเลที่มาตั้งรกรากอยู่ในเชียงใหม่ เปิดร้านค้าในตึกแถวของตนเองเพื่อทำการค้าขายกับพี่น้องลาว บริเวณอื่น ๆ ในเชียงใหม่ยังไม่มีการสร้างตึกแถวเพื่อให้เช่าอย่างเช่นปัจจุบัน จากการ

สัมภพณ์เจ้าของตึกแถวที่ก่อสร้างในบริเวณถนนสายพหลโยธินและถนนริมโขงด้านทิศเหนือสรุปได้ว่า ชาวบ้านเวียงเชียงแสนเริ่มสร้างตึกแถวเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัว และตั้งใจจะแบ่งให้ลูกหลาน ด้วยเหตุที่จำนวนที่ดินลดน้อยลงไม่สามารถแบ่งปันให้ลูกสร้างบ้านเดี่ยวได้ พ่อแม่ผู้เฒ่าจึงคิดสร้างตึกแถวเพื่อแบ่งให้ลูกทุกคนโดยตนเองจะอาศัยอยู่คูหาใดคูหาหนึ่งกับลูกคนใดคนหนึ่ง เช่น เมื่อ พ.ศ. 2542 ครอบครัวของคุณป้าเสถียร เสนาแพทย์ (อายุ 68 ปี) มีความเห็นว่าบ้านหลังเดิมเก่าแก่ ทรุดโทรมมาก จึงรื้อแล้วปลูกสร้างเป็นตึกแถวบนที่ดินแปลงเดิมบนถนนริมโขง ขนาด 50 ตารางวา จำนวน 3 ห้องคูหา ใช้เงินในการก่อสร้างประมาณหนึ่งล้านสามแสนบาท โดยเป็นเงินออมทั้งหมด คุณป้าเสถียรมีลูก 3 คน ตั้งใจว่าจะแบ่งตึกให้ลูกคนละห้องคูหา แต่สองคูหาแรกทำโรงทะลุถึงกันได้คุณป้าใช้เป็นที่พักของตนเองกับครอบครัวของลูกสาว ลูกชายคนเล็กยังเป็นโสดทำงานอยู่เชียงรายนั้นจะกลับมาบ้านเฉพาะวันหยุด อีกห้องหนึ่งกันไว้เป็นสัดส่วนสำหรับแบ่งให้ลูกชายคนกลางซึ่งทำงานอยู่ต่างประเทศยังไม่กลับมาอยู่อาศัยจึงปิดไว้เฉย ๆ เมื่อมีคนจีนมาขอเช่าจึงให้เข้าไปคูหาหนึ่ง ต่อมาคุณป้าเริ่มมีความรู้สึกว่าเรือจีนที่มาค้าขายที่จอดอยู่หน้าบ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น เปิดวิทยุส่งเสียงดังรบกวน มีรถบรรทุกขนของจอดขวางหน้าบ้าน โดยเฉพาะตอนกลางวันมีรถมาจอดรอขนส่งสินค้าจำนวนมาก รถติดกันหลายคัน แล้วก็ติดเครื่องยนต์จอดอยู่หน้าบ้านเป็นชั่วโมง ๆ ทั้งเสียงและควัน กลิ่นเหม็นก็ทำให้นอนไม่หลับ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือที่หน้าบ้านเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง คุณป้ารู้สึกกลัวมากจึงย้ายไปปลูกบ้านใหม่ในสวนทางวัดเสาคีเียน ตึกแถวนั้นก็ให้คนจีนเช่ามาจนถึงทุกวันนี้ อีกตัวอย่างหนึ่งคือคุณป้าดี เชื้อนคำ (อายุ 75 ปี) ก่อสร้างตึกแถว 7 คูหาเพื่อแบ่งให้ลูก 7 คนใช้เป็นที่อยู่อาศัย และคุณลุงทา สุตะวงศ์ (อายุ 82 ปี) ก่อสร้างตึกแถวบนถนนพหลโยธินเพื่อแบ่งให้ลูกคนละ 1 คูหา เมื่อลูกยังไม่กลับมาอยู่อาศัยจึงให้เข้าไป ต่อมาชาวบ้านเวียงแสนจึงเริ่มตั้งใจปลูกสร้างตึกแถวเพื่อให้คนไทยจากต่างอำเภอเขาเพื่อทำธุรกิจการค้า เนื่องจากใช้เนื้อที่ไม่มากและมีคนเช่าตลอด จึงเกิดการเลียนแบบมีการปลูกสร้างตึกแถวทั่วไปดังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ในกรณีความเป็นมาของบ้านเช่าในเชียงแสนนั้นก็มีความคล้ายคลึงกัน โดยเริ่มต้นจากวัฒนธรรมของชาวเหนือที่นิยมให้ลูกหลานที่แต่งงานแล้วแยกครัวไปปลูกบ้านใหม่อยู่อาศัยเป็นครอบครัวเดียว ในบริเวณบ้านเดียวกับพ่อแม่ ไม่นิยมอยู่อาศัยหลายครอบครัวในบ้านเดียวกัน เมื่อปู่ย่าที่เคยอาศัยอยู่ในบ้านของตนเองตายไป บ้านจึงว่างลง เมื่อมีคนมาขอเช่า ลูกหลานจึงให้เช่า เพราะมีโอกาสได้รับประโยชน์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ชาวเชียงแสนจำนวนมากเริ่มมองเห็นช่องทางในการทำธุรกิจบ้านเช่า จึงเริ่มปลูกสร้างบ้านเพื่อให้เช่าและปลูกสร้างห้องพักให้เช่ารายวัน รายเดือน เป็นจำนวนมาก

สภาพโดยทั่วไปของบ้านเช่า ตึกแถว อาคารพาณิชย์ ในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน และเขตใกล้เคียง เริ่มมีการประกอบธุรกิจมาตั้งแต่ พ.ศ. 2538 แต่เดิมนั้นมีจำนวนไม่ค่อนมาก เจ้าของกิจการส่วนใหญ่จะสร้างเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย ต่อมาจึงเริ่มมีการแบ่งให้ผู้อื่นเช่าบ้างเป็นบางส่วน กิจการส่วนใหญ่จึงเป็นแบบธุรกิจเล็กของครอบครัว จากเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึง ปี 2547 จำนวนบ้านเช่า ห้องแถว ตึกแถว มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 302 ห้อง จากผู้ประกอบการทั้งหมด 164 ราย และมีผู้ประกอบการรายใหม่เพิ่มอีก จำนวน 16 ราย และจำนวนห้องเช่าที่กำลังก่อสร้างขึ้นใหม่อีกประมาณ 30 ห้อง ในปี 2548 เป็นต้นมา (ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ทะเบียนทรัพย์สิน เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน) ส่วนมากตั้งอยู่ในย่านธุรกิจสายหลัก ถนนพหลโยธิน ถนนริมโขง ถนนสาย 1 และถนนสาย 2 โดยเฉพาะบริเวณใกล้กับสถานีราชการ ส่วนมากเจ้าของที่ดินจะเป็นเจ้าของผู้ก่อสร้างเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่อำเภอเชียงแสน เงินลงทุนส่วนใหญ่จะมาจากการกู้ยืมจากสถาบันการเงินเป็นบางส่วน ส่วนที่เหลือจะได้จากการแบ่งขายที่ดินบางส่วนไป แล้วนำเงินส่วนนั้นมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ หรือข้าราชการต่างถิ่น ราคาห้องพักโดยเฉลี่ย ถ้าเป็นบ้านเช่าราคาประมาณเดือนละ 1,500 – 2,500 บาท ถ้าเป็นตึกแถวในย่านการค้าขายราคาค่าเช่าเฉลี่ยประมาณเดือนละ 4,000 – 6,000 บาท ถ้าตั้งอยู่บนถนนเล็ก ๆ หรืออยู่ในซอยราคาค่าเช่าประมาณเดือนละ 2,000 – 3,000 บาท

คุณบทิทธิ์ สิงหิธรานนท์ เจ้าของกิจการบ้านเช่าและห้องเช่า “เมืองหลวงครบวงจร” ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ประกอบการด้านนี้รุ่นแรก ๆ ของเชียงแสนกล่าวว่า ช่วงเริ่มกิจการแรกนั้น เมื่อประมาณ 4 – 5 ปี ก่อน ดำเนินกิจการเป็นไปด้วยดี มีลูกค้ามาก สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนขับรถสิบล้อที่มารับส่งสินค้าบริเวณท่าเรือเชียงแสน เพื่อส่งต่อไปจังหวัดอื่น ๆ หลังจากนั้นเมื่อประมาณ 2 ปี ที่ผ่านมานี้ กิจการประเภทห้องเช่าและบ้านเช่ามีการขยายตัวมากขึ้น ชาวเชียงแสนนิยมสร้างห้องเช่าและบ้านเช่ามากขึ้น ทำให้มีคู่แข่งมากขึ้น แต่ลูกค้ากลับมีน้อยลงเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคนท่องเที่ยวมาพักประมาณ 1 – 2 คืน ก็กลับ ลูกค้าที่จะเช่าเป็นรายเดือนลดน้อยลง ปัจจุบันลูกค้าส่วนใหญ่เป็นพวกพนักงานนวด ซึ่งทำงานอยู่ในร้านนวดแผนโบราณที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง

สำหรับธุรกิจเกสเฮาส์ เป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นมานานแล้ว เมื่อประมาณปี 2535 โดยมี 1 แห่ง คุณมาลัย แสงอรุณ เจ้าของกิจการ “หทัยภัทร เกสเฮาส์” ซึ่งเดิมชื่อ “เวียงแสนเกสเฮาส์” ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขงติดวัดผ้าขาวบ้าน เล่าว่า ได้ซื้อกิจการเกสเฮาส์นี้มาจากเจ้าของเดิม แล้วมาดำเนินการต่อ เมื่อประมาณปี 2535 ราคาค่าเช่าห้องประมาณคืนละ 50 – 60 บาท มีห้องพักประมาณ 5-6 ห้อง ลูกค้าส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผิวขาวบ้าง คนไทยที่เข้ามา

พาณิชย์เพื่อประกอบการค้าหรือธุรกิจ และธุรกิจด้านห้องพัก ห้องเช่าส่วนมากจะเป็นคนต่างถิ่นที่มาทำงานในเชียงใหม่

ดังนั้น ในการขยายตัวหรือลดลงของกิจการประเภนี้จึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคนจีนที่มาค้าขายในเชียงใหม่เลย และไม่ได้รับผลประโยชน์จากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย- จีน (FTA)

7. ธุรกิจร้านนวดแผนโบราณ

ความเป็นมา

วิถีชีวิต และการเลือกตั้งถิ่นฐานชาวบ้านเวียงเชียงใหม่จะปลูกบ้านอยู่ใกล้เคียงกับบ้านของเครือญาติเดียวกัน บางครั้งก็จะมีบ้านหลายหลังอยู่ในอาณาเขตรั้วเดียวกัน แต่ละกลุ่มบ้านจะมีผู้สูงอายุที่เป็นพ่ออู๋ แม่อู๋ ที่เลิกทำงานหนักเช่น การทำไร่ทำสวน ปล่อยให้ลูกหลานทำแทน เมื่อว่างจากการงานจะมีการมาพบปะล้อมวงสนทนากัน และสภาพอากาศที่เชียงใหม่ค่อนข้างเย็นพ่ออู๋แม่อู๋จึงชอบออกมานั่ง ปูเสื่อ ผิงแดด พุดคุยกัน พร้อมกับเรียกลูกหลานมาบิบนวดให้คลายเมื่อยขา ต่อมาลูกหลานคนเชียงใหม่นิยมไปเรียนต่อในตัวเมืองเชียงใหม่ พ่ออู๋แม่อู๋จึงขาดลูกหลานมาบิบนวดให้เหมือนเช่นเคย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2537 มีครอบครัวของคนตาบอดสองสามีภรรยาเริ่มมาประกอบอาชีพนวดแผนโบราณในเมืองเชียงใหม่ โดยเริ่มจากการเข้ามาเช่าบ้านอยู่ในหมู่บ้านเวียงเหนือ และเริ่มออกเดินบริการนวดให้กับพ่ออู๋แม่อู๋ที่อยู่ตามบ้าน จึงได้รับความนิยมจากผู้คนในละแวกนั้น มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไป มีลูกค้ามากมาย จึงมีผู้ประกอบการรายใหม่เข้ามาเปิดบริการและมีชาวบ้านเวียงใต้ไปฝึกอบรมการนวดจากจังหวัดเชียงใหม่ และทำงานประจำอยู่ที่แผนกการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลเชียงใหม่ การบิบนวดได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง .ปี พ.ศ. 2540 จึงเริ่มมีการเปิดร้านนวดแผนโบราณ ที่มีคนบริการนวดเป็นสาววัยรุ่นจากต่างพื้นที่ เจ้าของกิจการส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านจากพื้นที่อื่น ดำเนินธุรกิจโดยเช่าบ้านเป็นหลังแล้วเปิดบริการนวด แต่ไม่ค่อยอยู่กับที่นานมักจะมีการย้ายสถานที่จากบ้านหลังเก่า ไปเช่าบ้านหลังใหม่ บางครั้งก็เปิดบริการในชื่อเดิม บางครั้งก็เปลี่ยนชื่อใหม่ บางครั้งก็ชื่อเดิมแต่ขายกิจการให้คนใหม่ หรือบางครั้งจากเดิมเป็นพนักงานนวดแล้วสามารถเก็บเงินได้มากพอซื้อกิจการไปดำเนินการต่อ

จากการสำรวจนับจำนวนสถานประกอบการ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2548 พบว่าในเทศบาลตำบลเวียงเชียงใหม่ มีร้านนวดแผนโบราณในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียง 12 ร้าน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบ้านเวียงใต้ 7 แห่ง ตั้งอยู่บ้านเวียงเหนือ 2 แห่ง หน้าโรงพยาบาลเชียงใหม่ 1 แห่ง บ้านป่าสักทางเวียง 1 แห่ง และหน่วยบริการนวดแผนไทยของโรงพยาบาลเชียงใหม่ที่ทำน้าหน้าที่ว่าการอำเภอ 1 แห่ง และคณะผู้ศึกษาได้ออกสำรวจเพื่อสังเกตการณ์ในพื้นที่เมื่อวันที่